

AGENDA PRO ČESKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU 2017

— Eds. —

Vít Dostál
Tereza Jermanová

AMO.CZ

PRAHA 2017

AGENDA PRO ČESKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU 2017

— Eds. —

Vít Dostál
Tereza Jermanová

AMO.CZ

1997
2017

AGENDA PRO ČESKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU 2017

Editoři — VÍT DOSTÁL, TEREZA JERMANOVÁ

Autoři — JAN BLINKA, VÍT BORČANY, ADÉLA DENKOVÁ, VÍT DOSTÁL, JAKUB EL-AHMADIEH, PAVEL HAVLÍČEK, TEREZA JERMANOVÁ, TOMÁŠ JUNGWIRTH, TOMÁŠ KAVÁLEK, VÁCLAV KOPECKÝ, KRYŠTOF KRULIŠ, JAKUB KUFČÁK, ANNA KUNOVÁ, ZUZANA LIZCOVÁ, LYUDMYLA TYSYACHNA, JAKUB ZÁHORA

Korektury — ADÉLA DENKOVÁ, BARBORA POLEDŇÁKOVÁ

Grafická úprava — JAN VÁCLAV

Tisk — VYDAVATELSTVÍ KUFR, S.R.O. – TISKÁRNA

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné nebo elektronické publikace nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Za kritické připomínky a komentáře k pracovní verzi děkujeme Jakobovi Eberlemu.

Názory vyjádřené v textu nejsou oficiálním stanoviskem AMO.

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO)

Žitná 608/27

CZ 110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 813 460

info@amo.cz

www.amo.cz

© AMO 2017

ISBN 978-80-87092-47-7 (tištěná verze)

ISBN 978-80-87092-48-4 (pdf verze)

Obsah

Rok 2016: všudypřítomná zahraniční politika	7
Česká evropská politika	15
Visegrádská spolupráce	21
Klíčové bilaterální vztahy	25
Východní Evropa	31
Blízký východ	37
Asie	41
Lidská práva a transformační spolupráce	45
Bezpečnostní a obranná politika	49
Ekonomická diplomacie	53
Zahraníční rozvojová spolupráce a humanitární pomoc	57
Hodnocení za rok 2016	61
Jak jsme hodnotili	65
Doporučení pro rok 2017	69
Seznam použitých zkratk	75
Autoři	77
O vydavateli	80

Rok 2016: všudypřítomná zahraniční politika

Průřezové hodnocení české zahraniční politiky v posledních letech

3-

3

4+

4

2013

2014

2015

za rok 2016

Průřezové hodnocení české zahraniční politiky za rok 2016

Politické nasazení	4
Institucionální soudržnost	3-
Strategická vize	5
Proaktivní přístup	4
Mezinárodní relevance	4

Více o způsobu hodnocení se můžete dočíst na straně 65.

V listopadové sněmovní rozpravě premiér Bohuslav Sobotka poznamenal, že všudypřítomná zahraniční politika se dnes mnohem víc než kdy dřív dotýká toho, co se děje u nás. Přílehlavě tak pojmenoval trend, se kterým jsme se setkali v roce 2016. Referendum o vystoupení Británie z EU, posilování pravicových populistických politických stran (nejen) v Evropě, ruská dezinformační kampaň nebo nejistota spojená se zvolením Donalda Trumpa americkým prezidentem spoluutvářely nejsložitější mezinárodní situaci, před níž česká diplomacie od založení samostatného státu stála. Odlišné pohledy na směřování zahraniční politiky – ať už se jednalo o migraci nebo vztah s Čínou – přitom nejednou rozdělily politiky i společnost. Tato rezonance zahraniční politiky ilustruje také její stále častější přelévání do domácího prostředí.

Kromě rozvíření debaty o zahraniční politice se ale dynamické dění za hranicemi na situaci v České republice neodrazilo. Důsledky táhnoucí se války v Sýrii v podobě přítomnosti uprchlíků pocítili Řekové, Italové nebo sousední Němci, nikoli Češi. Nemuseli jsme čelit ozbrojenému konfliktu na svém území jako Ukrajinci a Česko se také na rozdíl od řady dalších zemí v Evropě nestalo terčem teroristického útoku. Z hlediska makroekonomických ukazatelů se nám naopak dařilo – česká ekonomika, posuzovaná výší hrubého domácího produktu, v roce 2016 dál rostla a vláda se mohla chlubit nejvyšším přebytkem státního rozpočtu od vzniku ČR. Relativně klidné období zažívala i domácí politická scéna. Vládní koalice se navzdory různorodosti a časté protichůdnosti pozic svých členů udržela pohromadě, disponovala pohodlnou parlamentní většinou a nečelila zásadnějším skandálům.

V této úvodní kapitole hodnotíme hlavní trendy české zahraniční politiky za uplynulý rok. A musíme konstatovat, že větší pozornost, které se zahraničnímu dění v domácí debatě dostávalo, ani příznivý vnitropolitický kontext se do českého působení na mezinárodní scéně v roce 2016 pozitivně nepromítly. Některé nesvary minulých let přetrvaly. V zahraniční politice zaznívaly nesourodé hlasy,

premiér ani ministr zahraničí do ní přítom dostatečně nepromlouvali. V loňském roce více než kdy dříve vynikly další dva problémy. V zanedbávání klíčových partnerských a aliančních vztahů, nebo dokonce jejich podryvání kvůli krátkodobým cílům a domácím sporům, jsme mohli spatřovat neschopnost politické reprezentace v zahraniční politice uvažovat za horizont volebního období a zahleděnost sama do sebe. To se projevilo v unijní politice, přístupu k Německu, Visegrádské skupině (V4) i východním partnerům. Domácí rezonance mezinárodního dění pak jen málokdy odrážela skutečný zájem o zahraniční politiku, která i tentokrát politickým stranám sloužila spíše jako rukojmí ve vnitropolitických neshodách.

Hledání odpovědi na mezinárodní výzvy

Liberální mezinárodní řád, který od počátku 90. let 20. století poskytoval České republice příznivé prostředí k jejímu rozvoji, se v loňském roce dál fragmentoval. Jak se česká diplomacie pokusila tento vývoj ovlivnit? A jak se připravovala na neméně rušné nadcházející roky? Tyto otázky si pokládáme v kontextu problémů a událostí, které si v roce 2016 žádaly českou pozornost nejvíce.

Na evropské úrovni byla takovým problémem tzv. migrační krize. Vysoké počty uprchlíků mířících do Evropy se podařilo sérií opatření, a zejména pomocí dohody EU s Tureckem, utlumit, samotné příčiny migrace ale nezmizely. Hledání společné evropské odpovědi proto bylo stejně akutní jako v roce 2015. Česká republika se zapsala spíše budováním překážek než nabízením řešení. Mantrou zahraniční politiky zůstala ochrana vnějších hranic a odmítání relokačních kvót. Ačkoliv je zřejmé, že první návrh celý problém pouze odsouvá za evropské hranice, aniž by řešil jeho podstatu, členské země EU se na tomto řešení shodují. V souladu s tím Česko podpořilo vznik nové agentury EU pro ochranu hranic a poskytlo své policisty zemím, které migraci čelily nejvíce. Naproti tomu český požadavek na jednostranné uzavření tzv. balkánské migrační trasy pouze umocnil tlak na členské státy a unijní instituce jednající o dohodě s Tureckem a byl nehumánní vůči uprchlíkům uvězněným v přeplněných uprchlických táborech a záchytných centrech. Odpor vůči jakémukoli relokačnímu mechanismu ze strany Visegrádské skupiny včetně Česka pak zmařil pokusy o dohodu na komplexnějším řešení v podobě reformy evropské azylové a migrační politiky. Kritická prohlášení českých politiků na adresu migrační politiky německé kancléřky Angely Merkelové jen nešťastně zdůraznila českou nekonstruktivnost a kazila dobré vzájemné vztahy.

Štěpení mezi východem a západem Evropské unie, které se začalo opětovně rýsovat předloni právě v souvislosti s rozdílnými pohledy na relokační kvóty, se v důsledku sporů o přístup k migraci prohloubilo. Jako předsedající země V4 se Česká republika mohla stát mostem mezi oběma proudy; výše nastíněným přístupem ale naopak přispívala ke zbytnění této dělící linie. Negativní nálepka

Visegrádské skupině, někdejšímu symbolu spolupráce a úspěšné transformace střední Evropy, připadla i kvůli oslabování právního státu v Polsku a Maďarsku. Ani v tomto případě ale čeští politici nedokázali svou specifickou pozici, a především dobré kontakty s kolegy ve Varšavě a v Budapešti, proměnit v přednost a namísto snahy o dialog vývoji v obou zemích jen přihlíželi. Udržení dobrého jména Visegrádu, a především stabilního demokratického sousedství, by přitom mělo být bytostným zájmem české zahraniční politiky.

Červnové referendum o odchodu Velké Británie z EU pak vyneslo do popředí debatu o budoucnosti integračního projektu. Česká diplomacie sehrála důležitou roli při vyjednání dohody mezi Spojeným královstvím a 27 členskými státy o nových podmínkách jeho členství, které by platily v případě, že by se Britové rozhodli v Unii setrvat. V reakci na britské referendum se uvnitř EU rozběhl reflexní proces. Česko do něj však výrazně pozitivně nepřispělo. Vyniklo tak především překvapivé prohlášení premiéra o podpoře evropské armády nenásledované konkrétními návrhy. Diskuzi o českém členství v eurozóně, jakkoliv by byla vzhledem k těmto proměnám EU potřebná, ale vláda otevřít odmítla.

Neméně důležitý byl vývoj událostí nedaleko evropských hranic. Bezpečnostní a humanitární situace na Blízkém východě se nezlepšila a zintenzivnění ruského vojenského angažmá v Sýrii oddálilo perspektivu mírového řešení trvajícího konfliktu. Mementem roku 2016 pak navždy zůstane katastrofa Aleppa, která byla dokonána za přihlížení mezinárodního společenství. A právě zde česká zahraniční politika selhala, když navzdory mezinárodním sankcím a kritice režimu Bašára Asada vsadila právě na jeho kartu. Jinak si totiž neumíme vysvětlit prohlubování obchodních vztahů a čilé přípravy na rekonstruování Sýrie, přestože probíhající válka stále nemá jasné východisko. Pokřivená identita české diplomacie, ve které lidská práva přestávají být prioritou a navrch získávají i nejisté ekonomické zisky, tak nabrala v Sýrii ještě absurdnější rozměr. Tenký led, na kterém se ČR pohybovala v Sýrii, navíc praskal i pod velvyslankyní v Damašku Evou Filipi, která ve svých veřejných vystoupeních na diplomatku nezvykle neopatrně kritizovala evropské spojení.

Pokud jsme české diplomacii v případě Sýrie vytykali přílišnou aktivitu na nesprávném místě, u Východního partnerství musíme kritizovat její postupné mizení z oblastí, kde by se měla projevovat výrazněji. Ministerstvo zahraničních věcí sice v některých zemích podpořilo transformační aktivity na místní úrovni, celkově je ale možné pozorovat, že zájem politické reprezentace o dění ve východní Evropě upadá. To se projevilo především v nahlížení na tento region téměř výhradně optikou ekonomických zisků a ztrát, ať se jednalo o účelový přístup k ekonomické migraci z Ukrajiny, či kritiku sankcí vůči Rusku z úst čelných ústavních činitelů.

Pohled ještě dále od hranic Evropy odhaluje možná největší nezdár české diplomacie v loňském roce – přístup k Číně. Servilní postoj, který Česká republika

při prohlubování politických a hospodářských vztahů s Čínou zvolila, ukazuje na naprosté podřízení zahraniční politiky logice partikulárních ekonomických zájmů. Vrcholem pak bylo prohlášení ústavních činitelů k dalajlámově setkání s ministrem kultury, jaké nemá ve světě obdoby. Po více než čtyřech letech posilování spolupráce s Čínou bez větších přínosů pro českou ekonomiku přítom není jasné, proč je pro Česko udržování nadstandardních vztahů právě s touto zemí tak výhodné.

Je také již zřejmé, že Česko zanedbalo další tradiční oblast své zahraniční politiky, kterou je podpora lidských práv. Přístupem k uprchlíkům, konfliktu v Sýrii nebo vztahy s Čínou dala ČR průchod pochybnostem o tom, zda lidská práva skutečně patří mezi její priority. V české diplomacii je stále patrnější trend její ekonomizace a pragmatizace, jenž s sebou nese přehlížení lidských práv jako luxusu dostupného jen v lepších časech. Avšak právě v těžkých dobách jejich význam stoupá.

Positivní zprávy přicházely ze světa v loňském roce spíše ojediněle. Nelze je opominout, třebaže české přičinění bylo i v těchto případech slabé, pokud vůbec nějaké. Na varšavském summitu NATO členské státy rozhodly mimo jiné o potřebném posílení obranyschopnosti východního křídla Aliance. Česko se na vyjednávání před summitem aktivně podílelo, s odpovídajícími kroky ve smyslu většího zapojení do společné obrany ale následně nepřišlo. Bránily tomu především nedostatečné schopnosti české armády. Česko se ovšem nechystá v dohledné době rychleji navyšovat obranné výdaje, a to ani přes apely, které k evropským spojencům směřovaly z druhé strany Atlantiku po zvolení Donalda Trumpa prezidentem. Zapomenout bychom neměli ani na méně viditelné události, například na rychlý vstup Pařížské klimatické dohody v platnost. Ovšem ani v tomto případě se ČR nepřihlásila ke globální odpovědnosti a jako jedna z mála unijních zemí dohodu stále neratifikovala.

Česká diplomacie se citelnější snahou o stabilizaci mezinárodního prostředí – natož viditelným příspěvkem – pochubit nemohla. Nejenže se Česko v zahraniční politice nevyznačovalo proaktivním přístupem, ale často nepředvídatelné, nebo dokonce obstrukční jednání zahraničněpolitických aktérů i domácích politických elit spíše oslabovalo existující partnerství. Důležitým otázkám se věnovala ČR pozdě, pokud vůbec, a v obvykle silných tématech, jako je Východní partnerství nebo lidská práva, bylo českou diplomacii slyšet jen málo. Vzhledem k tomu, jak dynamický rok máme za sebou, mělo být strategické uvažování v české zahraniční politice přítomno víc než kdy dřív. Ale nebylo.

Zahraníční politika na domácí scéně

Se zkoumáním příčin výše popsaných problémů bychom měli začít u hlavní vládní strany. Za podobu české zahraniční politiky v loňském roce nesla odpovědnost do značné míry právě ČSSD – ovládala totiž posty premiéra, ministra zahraničních

věci i státního tajemníka pro evropské záležitosti. Sociální demokracie ale zůstala paralyzovaná vnitřními spory mezi proevropským proudem a národně konzervativním křídlem. Z rétoriky premiéra a ministra zahraničí je navíc patrné, že právě druhý jmenovaný směr – vzývající pragmatizaci a ekonomizaci zahraniční politiky, nad kterými jsme se kriticky pozastavili výše – ve straně nabíral na síle. Prostor uvolněný vnitřními spory vyčerpanou ČSSD zaplnily zejména dvě osobnosti: Miloš Zeman a Andrej Babiš. Oba si přitom počínali nevypočitatelně, oportunisticky a destruktivně. ČSSD, a zejména ministr Lubomír Zaorálek, jim většinou nedokázala čelit, a to ani s podporou lidovců, kteří v zahraničněpolitických otázkách zastávali poměrně stabilní pozici.

Rozpolcenost hlavní vládní strany a absence leadershipu aktérů, kteří za zahraniční politiku zodpovídají, ale nebyly jedinými faktory, které se do neuspokojivého výkonu české zahraniční politiky promítly. Je třeba nahlédnout také dovnitř politických stran, kterým obecně chybí dlouhodobější vzdělávání, strategická diskuze a vnitřní koordinace v zahraničněpolitických otázkách. Problém nelze zúžit na nedostatek expertů – po britském referendu jsme například zaznamenali zvýšenou aktivitu stranických expertů, kteří začali uvažovat o českých zájmech. Odborníky vypracovaná stanoviska schválená stranickým vedením však často narážela u poslanců. To se ukázalo být fatální v případě parlamentního odmítnutí dohody mezi EU a Tureckem i při projednávání Pařížské klimatické dohody.

Zahraniční politika v loňském roce prostoupila i společnost a negativní vnímání mezinárodního dění přineslo celkové znejistění. Obavy o zdraví a zaměstnání, které podle sociologických průzkumů Čechy tížily v průběhu minulé dekády, nahradil v posledních dvou letech strach z terorismu a imigrace. Dohoda s Tureckem neorganizovanou migraci ze zemí postižených válkou podstatně zmírnila a počet uprchlíků, jejichž žádosti o azyl české úřady vyhověly, je zanedbatelný. I přesto český strach z imigrace podle průzkumů přesahoval evropský průměr. V takové atmosféře je pochopitelné, že se většina veřejnosti přijímání uprchlíků bránila. Tak jako mnozí další Evropané, i Češi hledají útěchu u politiků a stran, jež nerealisticky slibují uzavírání před světem a k volebnímu úspěchu si pomáhají xenofobní rétorikou, která dál rozdmýchává pocit ohrožení a nenávisť.

I v tomto případě byla na vině politická reprezentace. Místo věcné a informované debaty o současných výzvách a snahy pozitivně ovlivnit společenskou náladu šla existujícím obavám na ruku a zahraničněpolitických témat zneužívala ke sbírání bodů na domácí politické scéně. Specifickým fenoménem se v tomto ohledu stal prezident Miloš Zeman. Sekundovaly mu ale také politické strany na levé i pravé straně spektra – příkladem může být využívání uprchlického tématu v kampaních loňských krajských voleb. Politici by ale měli mít na paměti, že pokud chtějí Českou

republiku zdárně provést dnešní turbulentní dobou, budování ustrašené společnosti jim z dlouhodobého ani krátkodobého hlediska nepomůže.

Na premiérův výrok o všudypřítomnosti zahraniční politiky, který jsme zmínili v úvodu této kapitoly, proto reagujeme následovně: fakt, že se zahraniční dění v loňském roce přímo dotýkalo České republiky, a především že si stále častěji nacházelo cestu do středu domácí politické pozornosti, může být dobrou zprávou. Všudypřítomnost zahraniční politiky totiž umožňuje nastartovat dlouhou opomíjenou debatu o jejím směřování. Pokud se k ní ale politické elity nepostaví zodpovědně – ať už na státní úrovni, či při vysvětlování zahraniční politiky občanům nebo při snaze mezinárodnímu dění lépe porozumět – může tato okolnost přinést více škody než užitku. Česká bilance za poslední rok naznačuje bohužel spíše toto směřování.

Výhled pro rok 2017

To je dobré mít na paměti i v roce 2017. Zásadní volby v Nizozemsku, Francii, Německu a v říjnu i v České republice napoví, zda v EU zvítězí štěpení, nebo spolupráce. Spojené království zahájí jednání o podmínkách svého vystoupení a sedmadvacítka se bude muset vážněji zabývat otázkou společného směřování. Z unijního seznamu úkolů nezmizí ani nutná reforma azylové a migrační politiky, protože příčiny migrační krize stále nepominuly a turecká dohoda je jen dočasnou a nespolehlivou náplastí. Rok 2017 může o budoucí podobě Unie mnohé naznačit. A Česko se bude muset vážně zamyslet nad tím, do jaké EU chce patřit. Minimálně stejně vážně potíže se rýsují také v globální politice: velký otazník visí především nad novou dynamikou vztahů mezi USA, Ruskem a Čínou. Zahraniční politika tak všudypřítomnou rozhodně zůstane.

O Agendě pro českou zahraniční politiku

Úvodní text zmapoval rámcové trendy mezinárodního dění, jimiž se dále podrobněji zabývá hlavní část publikace nabízející stručný analytický přehled české zahraniční politiky podle klíčových regionálních a tematických oblastí. Následující řádky jsou výsledkem společné práce 17 autorů z okruhu Asociace pro mezinárodní otázky (AMO). Publikace se opírá o informace z veřejných zdrojů, poznatky nabyté během celoročního sledování aktivit české diplomacie, postřehy z odborných setkání pořádaných AMO a také o výsledky téměř 50 konzultací se zástupci klíčových institucí zabývajících se zahraniční politikou a dalších relevantních aktérů, jako jsou hospodářské komory nebo organizace poskytující humanitární pomoc.

Letošní publikace navazuje na desetiletou tradici Agendy pro českou zahraniční politiku a v porovnání s předchozími ročníky prošla drobnou inovací. Především jsme zjednodušili způsob známkování. V každé tematické kapitole autoři nově hodnotili

ve třech kategoriích: úsilí, výsledky a normativní aspekt, přičemž každá z nich tvořila třetinu výsledné známky. Více o způsobu hodnocení v úvodním textu i v dílčích kapitolách se můžete dočíst na straně 65.

Česká evropská politika

Hodnocení v posledních letech

4+

2012

2-

2013

2-

2014

3+

2015

3+

za rok 2016

Azylová a migrační politika EU

úsilí	3
výsledky	4
normativní aspekt	4-
výsledná známka	4+

V oblasti vnějších vztahů vláda plně podpořila novou evropskou doktrínu spočívající v podřizování veškerých nástrojů snaze o omezení migrace, přestože tak může ohrozit dlouhodobé cíle rozvojové spolupráce. K návrhům na reformu Společného evropského azylového systému (CEAS) Česká republika spolu s dalšími visegrádky zeměmi přistupovala destruktivně. Česká představa o Evropě „à la carte“ významně přispěla k rozkolu se státy jižní a západní Evropy. Vláda sice projevila solidaritu s některými zeměmi na migračních trasách vysíláním policejních složek či dílčími finančními příspěvky, ale neusilovala o naplnění platného závazku relokovat větší počet žadatelů o azyl z Řecka a Itálie. Politický kredit vložený do odporu proti kvótám bude ČR chybět v jiných prioritních oblastech.

V roce 2016 byly hlavními tématy EU ve vztahu k uprchlictví a migraci jednak úsilí o snížení počtu migrantů přicházejících do Evropy bez platného víza (neregulární migrace), jednak snaha o shodu na reformě Společného evropského azylového systému. V průběhu roku došlo v souvislosti s přijetím migrační dohody mezi EU a Tureckem k uzavření tzv. balkánské migrační trasy. Počet přicházejících neregulárních migrantů se v důsledku tohoto ujednání významně snížil, ale zároveň opět vzrostl význam tzv. středomořské trasy. Je nepochybné, že migrace a uprchlictví do EU zůstanou i v nadcházejícím roce klíčovými politickými tématy.

Česká republika se poměrně konstruktivně podílela na aktivitách směřujících k omezení neregulární migrace. Vláda podporovala snahy o posílení ochrany vnější hranice EU, a to například prostřednictvím vysílání policistů na pomoc s ochranou hranic v Maďarsku, Srbsku a Makedonii, z jejichž strany byla tato aktivita České republiky opakovaně oceňována. Vláda také přivítala podřízení rozvojových nástrojů snaze omezit neregulární migraci a zvýšit počet návratů neúspěšných žadatelů o azyl. Na jejich vyvíjení se finančně podílela i přesto, že tato změna může podryvat dlouholeté úsilí ČR v oblasti rozvojové spolupráce.

Ta má primárně cílit na odstranění chudoby, nikoli na omezení migrace. Jde však o celoevropský trend a ČR tak nepředstavuje výjimku.

Premiér Bohuslav Sobotka v únoru 2016 v rámci českého předsednictví Visegrádské skupině (V4) představil návrh „záložního hraničního systému“, který počítal s nuceným vyloučením Řecka ze schengenského prostoru volného pohybu osob. Šlo o zbytečné zpochybnění jednotné unijní pozice a ve vztahu ke geograficky exponovanému Řecku se jednalo o nesolidární a neférové jednání. Další diskuzi na toto téma ale přešlo přijetí dohody o navracení migrantů mezi EU a Tureckem.

ČR spolu s dalšími státy V4 zároveň blokovala snahy o reformu CEAS směrem k větší harmonizaci a vzájemné solidaritě mezi členskými státy včetně zavedení stálého mechanismu pro relokaci žadatelů o azyl v EU. Také platná povinnost přesídlit do ČR přes 2 500 osob, které požádaly o azyl v Itálii a Řecku, zůstala zcela nenaplněna. Chyběla politická vůle pro přijetí alespoň části z tohoto počtu migrantů. Slovenské předsednictví EU s českou podporou v září přišlo s alternativním návrhem tzv. „flexibilní solidarity“ (později přejmenované na „efektivní“). Ten byl ale zcela obecný a neobsahoval žádné konkrétní závazky, a tak pouze prohloubil nevěrohodnost české pozice. Naši reputaci nepřispěl ani říjnový výrok prezidenta Miloše Zemana o tom, že ekonomičtí migranti mají být deportováni do afrických pouští.

Britské referendum a reflexe EU

úsilí	2
výsledky	2
normativní aspekt	1–
výsledná známka	2+

Česká diplomacie dokázala sehrát excelentní partii při únorových jednáních Evropské rady o postavení Spojeného království v EU. Uzavřená dohoda však vzhledem k výsledku britského referenda přišla z velké míry vníveč. Důležitým krokem bylo zahájení pracovní diskuze vlády a zájmových skupin o dopadech brexitu na ČR, o českých prioritách v rámci vyjednávání a o budoucnosti EU. Přivítat lze skutečnost, že brexit probudil výraznější zájem některých českých politických stran o budoucnost Evropské unie. V rámci reflexního procesu EU zahájeného po britském referendu ČR prosazovala zejména další rozvíjení hospodářských politik

Unie namísto úsilí o prohlubování či rozvolňování politické integrace, což lze hodnotit pozitivně. Naopak snaha posílit rozhodovací roli Evropské rady vzbuzuje pochyby. Také ohledně českého vstupu do eurozóny nedošlo prakticky k žádnému posunu. ČR alespoň deklarovala zájem stát se součástí integračního jádra prostřednictvím posílení společné evropské obranné politiky. Tato snaha však v počátku postrádala konkrétní obsah a byla velmi nešikovně komunikována.

V zásadní otázce brexitu byla ČR aktivní při hledání životaschopné dohody ohledně pozice Spojeného království v EU. Po referendu se ČR soustředila na přípravu k jednání s Brity i na evropský reflexní proces a snažila se o lepší koordinaci domácího přístupu k těmto tématům.

ČR sehrála významnou roli v únorových vyjednáváních o nových podmínkách členství Velké Británie v EU, které by vešly v platnost při kladném výsledku referenda. Jako předsedající stát V₄ plnila úlohu zprostředkovatele mezi Velkou Británií a (zejména) Polskem a Slovenskem coby zeměmi, jejichž občané volného pohybu osob hojně využívají a ve Spojeném království žijí. Finální rozhodnutí Evropské rady navíc zohlednilo i specifické české zájmy, a zejména zákaz rozšíření tzv. indexace sociálních dávek (tedy úpravy jejich výše podle životní úrovně země, do které jsou skutečně vypláceny). Jednalo se o podstatný krok k udržení integrity jednotného trhu, třebaže závěry únorové Evropské rady byly formálně zneplatněny výsledkem britského referenda.

Podmínkou pro jednání o vystoupení Británie z EU bude pro zbylých 27 členských států a unijní instituce nedělitelnost čtyř svobod vnitřního trhu. Vyjednávání ovšem nebudou zahájena do té doby, než Británie oficiálně spustí proceduru o vystoupení z EU dle článku 50 Smlouvy o Evropské unii. Obojí je pro ČR výhodné, protože stát z fungování vnitřního trhu i britské účasti na něm těží. Vládou vytvořená pracovní skupina pro brexit a reformu EU, které se účastní odbory i podnikatelé, je pak vzhledem k potenciálním dopadům britského odchodu vhodnou cestou k hledání silného politického i společenského konsenzu na domácí půdě.

Po červnovém referendu zahájily členské státy reflexní proces, který by měl EU přiblížit občanům. ČR do něj vstoupila s tématy lepší ochrany schengenského prostoru, ekonomické konvergence mezi staršími a novějšími členskými státy a s návrhy na rozvíjení konkrétních hospodářských politik. Vzhledem k současným hospodářským zájmům ČR – především potřebě sblížovat životní a mzdovou úroveň mezi staršími a novějšími členy – a blížícím se jednáním o budoucnosti

evropského rozpočtu je důraz na hospodářskou konvergenci dobrým taktickým krokem.

Na českou snahu posílit rozhodovací úlohu Evropské rady je naopak třeba nahlížet kriticky. Toto úsilí může působit smysluplně v kontextu výraznějšího politického působení současné Evropské komise. Platí ale, že ČR jako středně velká země EU by měla mít zájem podporovat nezávislou Komisi a Soudní dvůr Evropské unie coby ochránce smluv a pravidel, na kterých je evropská integrace založena.

Nejvýraznější českou reakcí na britské referendum bylo poměrně obecně deklarované odhodlání zúčastnit se užší obranné spolupráce zemí v rámci EU. Aktivní pozice a snaha patřit v této oblasti k jádru evropské integrace byly logickou strategií, zejména s ohledem na přetrvávající domácí politické a ekonomické limity, které neumožňují rychlé zavedení eura. Na toto rozhodnutí ale nenavázaly další kroky, které by novou strategickou prioritu ČR uvedly do jasnějšího obsahového a časového rámce.

Visegrádská spolupráce

Hodnocení v posledních letech

2+

2012

1

2013

3+

2014

3+

2015

4+

za rok 2016

Visegrádská spolupráce

úsilí	3
výsledky	3–
normativní aspekt	4–
výsledná známka	4+

Visegrádská skupina (V₄) se v Evropě stala symbolem nesolidárního přístupu. Způsobil to zejména její postoj k řešení uprchlické krize a reformě Společného evropského azylového systému (CEAS), který přispěl k prohlubování příkopů mezi členskými zeměmi EU. Ačkoli se mezi zeměmi V₄ na politické i pracovní úrovni dále rozvíjela intenzivní komunikace, kromě pozitivní role při vyjednávání únorové dohody se Spojeným královstvím se uskupení nemohlo pochlubit výraznějším úspěchem. A to jak ve vnitrovisegrádských, tak tradičních zahraničněpolitických tématech. K sestavení pozitivní a konstruktivní agendy pro Visegrádskou skupinu Česká republika viditelně nepřispěla.

Visegrádská skupina se v Evropské unii politicky profilovala zejména svým stanoviskem k tématu migrace. Výrazněji se podílela také na dosažení dohody se Spojeným královstvím při jednání únorové Evropské rady. V řešení ostatních vnitrovisegrádských i zahraničněpolitických otázek k viditelným pokrokům nedošlo.

Visegrádská skupina konsolidovala svou pozici vůči unijní azylové a migrační politice. Prioritou zemí V₄ byla ochrana hranic, a to zejména prostřednictvím návrhů na vytvoření „záložního hraničního systému“. Podporou uzavření tzv. balkánské migrační trasy Visegrád nepřispěl k hledání celkového evropského řešení problému nelegální migrace, které následně přinesla až dohoda s Tureckem, učinil nesolidární krok vůči Řecku a do tíživé situace uvrhl uprchlíky na řecko-makedonské hranici. Výhodiskem visegrádské pozice bylo odmítání revize CEAS, která by vedla k větší harmonizaci azylové a migrační politiky a nastavila vzájemnou solidaritu mezi členskými státy včetně zavedení stálého mechanismu pro relokaci žadatelů o azyl v EU v případě krizí. ČR byla i po skončení předsednictví motorem odmítavého visegrádského postoje k relokačním mechanismům. V září pak přišla Visegrádská skupina s návrhem tzv. „flexibilní“,

později „efektivní solidarity“. Tento podnět však neobsahoval konkrétní závazky jednotlivých zemí a na evropské rovině se jej nepodařilo prosadit.

Ačkoli přibývalo politických kontaktů a dále se rozšiřovala i vzájemná pracovní a sektorová spolupráce, nemohla se V₄ pochlubit úspěchy, které by představovaly přínos jak pro ni samotnou, tak pro EU. V otázkách rozšiřování EU nebo Východního partnerství, jež v minulosti patřily k tradičně silným politikám V₄, přestávají být země této skupiny včetně ČR podstatnými hráči. A ačkoli V₄ zájem o tyto oblasti nadále udržuje, v rámci evropské politiky se vůči nim už výrazně neprojevuje. Snaha sladit pozice visegrádských zemí před neformálním bratislavským summitem Evropské rady, který se konal v září, vedla pouze k velmi vágní společné deklaraci k reflexnímu procesu EU.

Pozitivní roli sehrála V₄ pouze na únorové Evropské radě při vyjednávání dohody o budoucí pozici Spojeného království v EU. V₄ dokázala obhájit své priority (zejména v otázce volného pohybu osob v EU) a současně napomohla k nalezení akceptovatelného kompromisu. Jako předsedající země V₄ při tom plnila podstatnou úlohu Česká republika.

Ohledně obranné spolupráce se na jednu stranu podařilo před varšavským summitem NATO najít společné visegrádské stanovisko, na druhou stranu se z visegrádské bojové skupiny EU, která byla ve stavu připravenosti v první polovině roku, nepodařilo sestavit jednotku, jež by ve své činnosti pokračovala dále. Vinu na tom měly i limitované vojenské schopnosti ČR.

Klíčové bilaterální vztahy

NĚMECKO Hodnocení v posledních letech

POLSKO

USA

Německo

úsilí	1–
výsledky	2–
normativní aspekt	2
výsledná známka	2

Mezi Českou republikou a Německem probíhá na mnoha úrovních konstruktivní praktická spolupráce, která se v roce 2016 ještě prohloubila. Příznivý vliv na tento trend má i česko-německý strategický dialog. Dobrou zprávou je prodloužení financování Česko-německého fondu budoucnosti a Česko-německého diskuzního fóra, díky němuž bude pokračovat kooperace občanských společností v obou zemích. Další posuny brzdila absence dlouhodobé a sdílené vize české evropské politiky. K dobrým vzájemným vztahům nepřispěla ani útočná vyjádření vůči Německu nebo spolkové kanclérce, především ze strany prezidenta, ministrů vnitra a financí a předsedy Senátu. Uspokojivě se nepodařilo vyřešit otázku modernizace česko-německých železničních spojení.

Česko-německé vztahy se po bouřlivé druhé polovině roku 2015 začaly uklidňovat. Přispěly k tomu jednak vnější okolnosti: zmírnění tzv. migrační krize, politické změny v Polsku, změna statusu Česka v nejméně problematický článek Visegrádské skupiny i perspektiva brexitu a s ní spojená nutnost úvah o nové podobě EU; svou roli ve vzájemných vztazích ale sehrál také viditelný zájem obou vlád a především premiérů a ministerstev zahraničí na dalším rozvoji bilaterální spolupráce.

Druhým rokem pokračoval Česko-německý strategický dialog, který představuje solidní základ pro rozvíjení diskuzí a spolupráce, zejména na mezirezortní úrovni. V jeho rámci se také třikrát sešla pracovní skupina k tématu migrace a integrace, což lze vzhledem k významu této problematiky pro bilaterální vztahy hodnotit pozitivně. Ze zasedání vyplynul oboustranný zájem na spolupráci při řešení příčin migrace v zemích původu a důsledků v tranzitních zemích (plánuje se i společný humanitární projekt v Jordánsku) a na ochraně vnějších schengenských hranic. Spornou však zůstává otázka přerozdělení uprchlíků mezi evropskými zeměmi.

V rámci strategického dialogu i ve vztazích se sousedními spolkovými zeměmi Saskem a Bavorskem kladly obě strany nadále důraz na rozvoj spolupráce v oblasti vědy, digitalizace a průmyslu 4.0. Toto téma bylo i důležitým bodem

srpnové návštěvy kancléřky Angely Merkelové v Praze. Vysoce nadstandardní zůstává česko-německá policejní spolupráce. V loňském roce vstoupila v platnost nová smlouva, která se touto oblastí zabývá. Nepříznivou zprávou byla naopak aktualizace Spolkového plánu dopravních cest. Navzdory úsilí české strany i sousedních spolkových zemí získaly klíčové projekty vysokorychlostní tratě Praha-Drážďany a modernizace železničního spojení z Prahy do Mnichova včetně napojení na Norimberk pouze status potenciální potřeby. To znamená, že sice budou nadále zkoumány možné náklady a přínosy těchto projektů, ale zahájení výstavby zatím není na pořadu dne. Jen malou náplastí je otevření posledního úseku dálnice (A17/D8) mezi Prahou a Drážďany.

Vzájemné vztahy posiluje i fakt, že zatěžující témata minulosti z aktuální politiky prakticky zmizela a hovoří se o nich téměř výhradně v souvislosti se vstřícnými gesty jedné či druhé strany. V loňském roce rezonovalo zejména smířlivé vystoupení ministra kultury Daniela Hermana na sudetoněmeckém sjezdu.

K prohloubení relací naopak nedošlo mezi prezidenty obou zemí a pokrok se vzhledem k protiuprchlíckým postojům Miloše Zemana zřejmě ani nedá očekávat. Prezidentovy výroky mají nepříznivý vliv na nálady české veřejnosti a poškozují obraz Česka v očích německé společnosti. Absence výraznější prezidentské linky v česko-německých vztazích nicméně není fatální. Naopak dobře fungovala premiéřská spolupráce, zpečetěná návštěvou kancléřky v Praze. Slabá zůstává komunikace mezi parlamenty obou zemí.

Polsko

úsilí	2
výsledky	2+
normativní aspekt	3+
výsledná známka	2

Česká strana se zaměřovala zejména na palčivé bilaterální otázky; k pokroku došlo především v tématu infrastrukturního propojení a nastartování dialogu o důležitých aspektech ochrany životního prostředí. Naopak k podkopání vzájemné důvěry došlo v důsledku zpomalení přípravy výstavby plynovodu Stork 2. Dobrá spolupráce pokračovala v řadě sektorových multilaterálních agend, a to zejména při přípravě summitu NATO. Rozdílné pohledy na budoucnost EU se prozatím

projevily pouze v rétorické rovině. V přímých jednáních s polskými partnery se však ČR proti jejich záměrům jednoznačně nevymezila a zdráhala se jednat i o otázce právního státu v Polsku.

Tematické šíři česko-polských vztahů odpovídala vzájemná intenzivní komunikace. Společné jednání vlád proběhlo chvályhodně již necelý půlrok po jmenování nového polského kabinetu. Mezi bilaterálními tématy dominoval rozvoj infrastruktury a ochrana životního prostředí. Dále rezonovaly multilaterální otázky jako reflexe fungování EU, summit NATO nebo rozvoj střeoevropské spolupráce. Pro vývoj vzájemných vztahů bylo podstatné také oddálení českého a polského stanoviska ohledně budoucnosti EU a spor mezi evropskými institucemi a polskou vládou ohledně dodržování zásad právního státu.

V multilaterální rovině bylo podstatné sblížení pozic před summitem NATO. Česko podpořilo trvalou vojenskou přítomnost NATO v zemích východního křídla Aliance. Do konce roku se však nezávázalo k účasti v některém z plánovaných mnohonárodnostních praporů.

S nástupem nové vlády Práva a spravedlnosti došlo v Polsku ke změně evropské politiky a s ní také k vzájemnému odcizení v otázkách budoucího fungování EU. Ke snížení atraktivity Polska jako partnera přispěl tamní domácí vývoj, a zejména snaha vlády podřídit si nezávislé veřejné instituce. Čeští představitelé ale na žádném z mnoha bilaterálních jednáních nezdůraznili možné negativní dopady na pevnost vzájemného strategického vztahu a rozvoj spolupráce v EU. Takové vystupování je problematické, protože bez jasného vyjádření odlišného pohledu může mít pozdější náhlý názorový odklon (například v otázce sporu Varšavy s Evropskou komisí) nepříznivý dopad i na česko-polské partnerství.

Významná část bilaterálních jednání se věnovala ochraně životního prostředí, na kterém má zájem zejména Česká republika. Hlavní problém představuje plánovaný rozvoj dolu v polském Turówě, který může ohrozit množství a kvalitu podzemních vod na Frýdlantsku a Hrádecku. České straně se k této otázce podařilo prosadit vytvoření pracovní skupiny a téma se závčas posunulo na nejvyšší politickou úroveň. Druhou projednávanou problematikou byla ochrana ovzduší ve Slezsku. Česko však nepřesvědčilo partnery k zahájení programů na místní úrovni, které by například formou kotlíkových dotací pomohly situaci řešit.

K posunům došlo v oblasti infrastrukturního propojení. Byl potvrzen společný postup v případě vybudování dálničního spojení mezi Hradcem Králové a Vratislaví i vnitrozemské vodní cesty, což je vzhledem k nejasné rentabilitě projektu předčasné. Naopak vzájemnou nedůvěru vyvolalo zpomalení přípravy na propojení plynovodem Stork 2 a problémy s jeho financováním. Aktivita české diplomacie ale pomohla vyřešit červnovou krizovou situaci, která souvisela se

zprávami o výrazném zpoždění nebo zrušení výstavby, a v září premiéři obou zemí podepsali deklaraci vyjadřující politickou podporu projektu.

Spojené státy americké

úsilí	3
výsledky	3
normativní aspekt	3–
výsledná známka	3

V roce 2016 se politická reprezentace USA kvůli prezidentským volbám více orientovala na domácí dění. Navzdory tomu prošly vzájemné česko-americké vztahy několika roztržkami. Americká strana negativně reagovala zejména na české rozhodnutí nevydat zadrženého Libanonce Alího Fajáda do USA a na nevybíravá vyjádření Hradu určená velvyslanci Spojených států v ČR. Kvalitu partnerství ovlivnil i vstřícný postoj prezidenta Miloše Zemana k Rusku a příklon Česka k Číně. Přesto se podařilo posílit spolupráci v klíčových oblastech, jako je obrana, kybernetická bezpečnost nebo věda a výzkum. Několika úspěchy se ČR může pochlubit i na poli ekonomické diplomacie.

Vzájemné česko-americké vztahy na politické úrovni utrpěly kvůli nevydání zadrženého Libanonce Fajáda do USA. Česko jej navrátilo do Libanonu, přestože o jeho osobu měly velký zájem americké tajné služby. České republice kazil reputaci také prezident Zeman, který několikrát slovně zaútočil na velvyslance Andrewa Schapira a již během předvolební kampaně se hlasitě stavěl na stranu Donalda Trumpa. K silnému spojenectví s USA nepřispělo ani rostoucí tíhnutí české zahraniční politiky k Číně. Té se ze strany Hradu a vládních politiků dostávalo výrazně více pozornosti než Spojeným státům, a to navzdory politickému významu partnerství s USA a platnému znění Koncepce zahraniční politiky ČR.

Politické přešlapy ale neovlivnily pokrok v obchodních vztazích. Podařilo se dohodnout více než miliardovou investici společnosti General Electrics, která v ČR hodlá vybudovat továrnu na vývoj, testování a výrobu leteckých motorů. Byly navýšeny finanční prostředky na filmové pobídky a změněna pravidla jejich čerpání, která nyní čekají na schválení Ministerstvem kultury.

V loňském roce byla zahájena celá řada výzkumných a vědeckých projektů, které potvrzují trend rostoucího významu spolupráce ve vědě a výzkumu. V této souvislosti se uskutečnily cesty dvou delegací do USA, vedené vicepremiérem

Pavlem Bělobrádkem. Zejména jeho cesta na Floridu byla jednoznačným vyjádřením snahy ČR o rozšíření styků s univerzitami v zámoří.

Pokračovala také spolupráce v oblasti obrany a bezpečnosti. V roce 2016 proběhla řada společných vojenských cvičení, většinou pod hlavičkou NATO, případně v rámci kontaktů mezi Armádou ČR a národními gardami Nebrasky a Texasu. Důležitým tématem byla i obrana proti kybernetickým hrozbám, která se stále více dostává do popředí českého zájmu a ústřední roli bude zřejmě hrát i v následujících letech. Byla také uzavřena dohoda o spolupráci mezi Národním bezpečnostním úřadem a americkou společností CISCO.

Východní Evropa

Hodnocení v posledních letech

2+

2012

3+

2013

4

2014

2-

2015

3

za rok 2016

Rusko

úsilí	4
výsledky	3-
normativní aspekt	4
výsledná známka	4+

Přestože se česká vláda ve vztahu k Rusku konzistentně držela společné evropské pozice postavené na východiscích minského mírového procesu a na něj navázaných ekonomických sankcích, svůj postoj přesvědčivě nedokládala a veřejně příliš neobhajovala. Prezident Miloš Zeman a někteří další vysoce postavení představitelé z řad opozice i vládních politických stran napadali sankční mechanismy zavedené EU v odpovědi na ruskou okupaci Krymu a podporu tzv. separatistů na východní Ukrajině. Prosazováním přívětivějšího přístupu vůči Rusku podkopávali oficiální linii a přispívali k nečitelnosti zahraniční politiky. Jedinou výraznější známkou snahy o proaktivní přístup bylo rozhodnutí o zřízení Centra proti terorismu a hybridním hrozbám v reakci na ruskou dezinformační kampaň.

Vztahy mezi Západem a Ruskem zůstaly velmi napjaté. Důvodem bylo nejen pokračující ruské zasahování do vnitřních poměrů na Ukrajině, ale také vyostřující se konflikt v Sýrii, ve kterém se ruská armáda po celý rok intenzivně angažovala. Česká zahraniční politika byla v přístupu k Rusku i v uplynulém roce rozporuplná a nejednotná.

Na oficiální úrovni byla ČR ve své podpoře unijního sankčního mechanismu celý loňský rok konzistentní a neodchylovala se od celoevropského konsenzu. Na domácí půdě však vláda nedokázala svou pozici vždy přesvědčivě obhájit, ani se vůči destruktivním krokům ze strany prezidenta a opozičních i vládních poslanců jednoznačně vymezit. Namísto zdůrazňování bezpečnostního argumentu, který byl motivem pro zavedení sankcí, vyzdvihovali vládní představitelé potřebu předejít možným ekonomickým ztrátám pro ČR. Tím sami otevírali prostor pro napadání sankčního mechanismu.

Podstatnou měrou se o nečitelnost pozice ČR zasadil prezident Zeman. Zveličováním negativních dopadů sankcí na českou ekonomiku, ospravedlňováním anexe Krymu či vřelými kontakty s ruskými politiky a diplomaty prezident opakovaně podřýval vládní linii. Nevhodné byly vzhledem k ruskému počínání v Sýrii i výzvy ke spojení sil Západu a Ruska v boji proti mezinárodnímu

terorismu. Podobnou pozici zaujal i předseda Senátu Milan Štěch, který opakovaně a na základě zavádějících ekonomických ukazatelů zpochybňoval (například v dopise německé kancléřce) účinnost unijního sankčního mechanismu.

Licoměrnost vládního postoje v otázce sankcí dokládá i skutečnost, že navzdory pokračující ruské agresivní politice představoval hospodářský rozměr i v roce 2016 hlavní těžiště bilaterálních vztahů. Prostřednictvím svých zastupitelských úřadů byla ČR nadále aktivní v rámci ekonomické diplomacie a uskutečnila řadu projektů na podporu exportu do Ruska. Zaujetí ruským trhem vyniká zejména v kontrastu s asociovanými zeměmi Východního partnerství, které přes hospodářskou provázanost s EU nadále stojí stranou adekvátní pozornosti české ekonomické diplomacie.

Na ruskou dezinformační kampaň reagovala ČR zřízením Centra proti terorismu a hybridním hrozbám na Ministerstvu vnitra. Ačkoli je to pozitivní signál, který dokládá zájem státu o tuto problematiku, bez dalších osvětových aktivit mezi širší veřejností, zapojení občanského sektoru a aktivního úsilí samotných politiků čelit propagandě bude nový úřad v boji s dezinformacemi nedostačující.

Ukrajina

úsilí	2–
výsledky	2–
normativní aspekt	3
výsledná známka	3+

Ačkoli se ČR na mezinárodní úrovni stále profiluje jako zastávce Ukrajiny a svým postojem nijak nevybočuje z linie dohodnuté na evropské úrovni, tento oficiální narativ postupně ztrácí na průkaznosti. Důvodem jsou nejen aktivity Hradu, KSČM a dalších politických aktérů, ale především absence zájmu ministra zahraničí a premiéra těmto demagogickým výpadům čelit. Jasný signál, který by dodal deklarované podpoře Ukrajiny na věrohodnosti, nepřišel. Jakkoli jsou česko-ukrajinské vztahy korektní a v mnoha sektorových otázkách se spolupráce dále rozvíjí, každodenní záslužná práce úřednického aparátu nemůže vyvážit skutečnost, že na nejvyšší politické úrovni chybí ze strany ČR zájem relace prohlubovat. Podporou ekonomické migrace z Ukrajiny navíc Česko instrumentálně a alibisticky využilo Ukrajinců v otázce uprchlické krize.

Vzhledem k pokračující válce na východě Ukrajiny sledovaly česko-ukrajinské vztahy obdobný kurz jako v předešlých letech. Ukrajina sice stále patří k deklarovaným zahraničněpolitickým prioritám ČR, všeobecný zájem o tamní dění ale postupně opadá. K oživení skomírajícího politického dialogu a potvrzení českého postoje na nejvyšší úrovni nedošlo.

Otázka ruského vojenského angažmá na Donbasu a podpora ukrajinského reformního procesu představovaly i v roce 2016 hlavní body společné agendy. Na půdě Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, Organizace spojených národů a dalších mezinárodních fór se Česko vyslovovalo ve prospěch ukrajinské územní integrity a trvalo na dodržování minských dohod. Na veřejnosti byl však tento hlas přehlušen řadou nemístných vyjádření a matoucích gest. Nebyly to jen události jako lednová cesta komunistických poslanců do separatisty kontrolovaného Doněcka, účast českých zákonodárců v pozorovací misi během voleb na území samozvaných republik nebo netečnost k ustanovení tzv. konzulátu Doněcké lidové republiky v Ostravě, které oficiální postoj navenek diskreditovaly. Opakovaným zpochybňováním efektivity sankcí vůči Rusku nebo vykreslováním Ukrajiny jako zhrouteného státu nepřispěl k důvěryhodnosti ČR na Ukrajině a v mezinárodním měřítku ani prezident Miloš Zeman.

Specifickým tématem vzájemných vztahů je podpora ekonomické migrace Ukrajinců. Na pozadí probíhající války lze české počínání charakterizovat jako egoistické a zahleděné do sebe. Navíc je tato problematika doprovázena nepatřičnými předsudky – nejen vůči Ukrajincům, ale v souvislosti s migrační krizí i ve vztahu k blízkovýchodním uprchlíkům. V kontextu odmítavého přístupu zemí V₄ k unijní migrační politice působila navenek instrumentálně a alibisticky i jinak chvályhodná iniciativa na vytvoření evropského programu na pomoc ukrajinskému vnitřně vysídlenému obyvatelstvu.

Tradičně aktivní bylo Česko v oblasti transformační a rozvojové spolupráce. ČR se v rámci svých projektů primárně zaměřuje na oblast vzdělávání a velvyslanectví v Kyjevě působí v tomto sektoru jako koordinátor donorů. Pokračoval zdravotně humanitární program MEDEVAC. Nově bylo ve spolupráci s ukrajinskou policií zahájeno školení specialistů antikonfliktních týmů. Mezirezortní dohodu o spolupráci uzavřel během cesty na Ukrajinu také ministr kultury Daniel Herman. V rámci projektu na podporu ekonomické diplomacie projednaly zainteresované firmy z obou zemí možnosti vědeckotechnické kooperace ve sféře leteckého průmyslu.

Navzdory těmto posunům v dílčích sektorových otázkách však v česko-ukrajinských vztazích dlouhodobě schází vzájemná komunikace a stvrzení zájmu o spolupráci ve strategických tématech.

Východní partnerství

úsilí	2-
výsledky	3+
normativní aspekt	3+
výsledná známka	3+

Ačkoli východní Evropa i Východní partnerství (VP) nadále patří mezi prioritní oblasti české zahraniční politiky, Česko postupně ztrácí svůj obraz výrazného hráče s jasným postojem a odhodláním aktivně se v regionu angažovat. Pokračující aktivity na úřednické úrovni se vzhledem k nezájmu a rozporuplným signálům z nejvyšších politických míst stávají spíše formální rutinou a zdaleka neodpovídají českým možnostem. Největší úspěch ve vztazích se zeměmi VP představovalo v roce 2016 prolomení vleklých jednání o vízové liberalizaci s Ukrajinou a Gruzii. ČR však v rámci tohoto procesu nepůsobila jako tahoun, ale spíše jako rezervovaný podporovatel.

Namísto ambiciózních vizí a úsilí o výraznější pokrok se rok 2016 vyznačoval spíše minimalistickou snahou o udržení funkčnosti VP. Ačkoli Česko nadále deklarovalo své odhodlání přispívat k rozvoji východního rozměru sousedské politiky EU, přes dílčí pozitivní kroky se nepodařilo zvrátit dlouhodobější trend postupného utlumování proaktivního přístupu vůči tomuto regionu.

Jedním z milníků loňského roku byl 1. červenec, kdy plně vstoupily v platnost asociační dohody a Dohody o hluboké a komplexní zóně volného obchodu s Gruzii a Moldavskem. V režimu prozatímního provádění začala také fungovat obchodní část dohody o přidružení s Ukrajinou, což se již pozitivně odrazilo na vzájemné obchodní výměně. Bez patřičného informování exportérů o nových příležitostech a podpory českých firem na tamních trzích ovšem přetrvává riziko, že se České republice nepodaří potenciálu těchto dohod plně využít.

Nadále probíhala podpora administrativních reforem na místní a regionální úrovni. Navzdory těmto aktivitám však všeobecné povědomí o významu a benefitech VP zůstává velice omezené, a to jak mezi širší veřejností, tak na politické úrovni.

Pokračovala také diferenciacie VP a snaha uzpůsobit nabídku spolupráce potřebám jednotlivých zemí. V únoru ČR podpořila rozhodnutí EU neprodloužit sankce vůči Bělorusku. V červnu pak Lubomír Zaorálek podnikl jako teprve třetí unijní ministr zahraničí od pozastavení sankčního režimu návštěvu Minsku.

Rozvíjející se (především) ekonomická spolupráce by se však neměla stát záminkou pro nekritický přístup k pokračujícím zásahům Lukašenkova režimu vůči opozici.

V zájmu rychlého dokončení ratifikace asociační dohody s Ukrajinou česká diplomacie přistoupila na kompromisní nizozemské řešení, které vyloučilo přímou spojitost mezi asociovaným statusem a nárokem na vstup do EU. Vstřícným, ač čistě symbolickým, krokem v tomto ohledu bylo společné prohlášení premiérů V₄ před prosincovou Evropskou radou, které stvrdilo podporu evropských aspirací partnerských zemí.

Dojednání tzv. suspenzivního mechanismu, který byl poslední výraznou překážkou na cestě k vízové liberalizaci s Ukrajinou a Gruzii, tak představovalo jediný skutečně hmatatelný posun ve vztazích se zeměmi východní Evropy, jehož se podařilo v uplynulém roce dosáhnout. Český příspěvek v tomto procesu byl však spíše formální.

Blízký východ

Hodnocení v posledních letech

3

2012

3-

2013

3

2014

2-

2015

3

za rok 2016

Sýrie

úsilí	3
výsledky	4
normativní aspekt	4
výsledná známka	4+

Kroky České republiky v Sýrii jsou do velké míry v rozporu s její rolí zastávce lidských práv v mezinárodní politice. Rozhodnutí zachovat v Damašku diplomatickou misi se stává obtížně obhajitelným, především vzhledem k dění v Aleppu na sklonku roku a mezinárodní kritice tamního režimu. V tomto kontextu jsou problematické i další české aktivity, které naznačují snahu o prohlubování vztahů s Damaškem. Na domácí scéně pak nad věcnou debatou o komplexních problémech spojených se syrským konfliktem převážil oportunismus a tendence za každou cenu sbírat politické body. A konečně, neochotu rovněž se podílet v rámci EU na přijímání uprchlíků nemůže omluvit ani štědrá a efektivní humanitární pomoc.

Válka v Sýrii a její důsledky jsou nejpálčivějším problémem na Blízkém východě, kterému česká diplomacie v uplynulém roce čelila. ČR pokračovala ve svém pochybném angažmá v zemi a v rozvíjení ekonomických vztahů s režimem prezidenta Bašára Asada, ale zároveň poskytovala humanitární pomoc. Balancovala přitom na hraně mezi (do jisté míry) pragmatickým rozhodnutím zachovat přímé komunikační kanály se syrskou vládou a udržováním příliš vřelých vztahů s režimem, na který jsou pro válečné zločiny uvaleny sankce a jenž čelí mezinárodní kritice.

Kromě hledání politického řešení konfliktu a jednání o humanitární pomoci čeští představitelé pokračovali v diskuzích o účasti na poválečné obnově Sýrie. Dokladem prohlubování obchodních vztahů se syrským režimem byla říjnová cesta náměstka Martina Tlapy do Damašku (již druhá od roku 2015) a konference pro české exportéry zaměřená právě na rekonstrukci Sýrie, kterou Ministerstvo zahraničních věcí uspořádalo v listopadu. Obchodní jednání na vysoké úrovni v době, kdy válka není zdaleka u konce, je ale těžko slučitelné s lidskoprávní agendou a dodává politický kredit prezidentu Asadovi.

Terčem kritiky se stala především role české ambasády v Sýrii. Její udržování sice může odrážet české spojenecké závazky a umožňuje hladší realizaci humanitárních projektů, avšak další činnost a veřejná vystoupení velvyslankyně Evy Filipi velmi křehkou hranici mezi strategickým jednáním a legitimizací

autoritářského režimu narušují. Prosincová návštěva tří poslanců v Damašku v době nejkrvavějších bojů v Aleppu a opožděná reakce Ministerstva zahraničních věcí na tamní události pak činí obhajobu české pozice ještě obtížnější.

ČR kladla důraz na humanitární pomoc, což odráží její prioritu řešit důsledky syrského konfliktu, a zejména migraci z oblasti, přímo v regionu. Skrze finanční podporu projektů mezinárodních a domácích organizací i materiální pomoc pomáhala místnímu obyvatelstvu přímo v Sýrii i lidem v uprchlických táborech v okolních zemích. V červnu vláda navíc odsouhlasila vyčlenění 195 milionů korun na humanitární, rozvojovou a rekonstrukční asistenci Sýrii pro roky 2016–2019.

Snaha zmírnit důsledky konfliktu či porozumět dění v Sýrii, kterou aktéři zahraniční politiky často obhajují zachování české ambasády, se ale nepřelévá do vnitropolitického prostředí. Stále chybí ochota přijmout syrské uprchlíky přímo v ČR a vést o tamním dění a o migraci věcnou a informovanou debatu.

Turecko

úsilí	2
výsledky	3
normativní aspekt	3
výsledná známka	3+

Dlouhodobě dobré vztahy s Tureckem a zájem na zajištění regionální bezpečnosti a stability se částečně dostávaly do rozporu s podporou lidských práv a demokratických principů v zahraniční politice. Problematická byla téměř úplná absence české kritiky autoritářského směřování v Turecku a otvírání tohoto tématu při bilaterálních jednáních.

Turecký režim pod vedením prezidenta Recepta Tayyipa Erdoğan a jeho Strany spravedlnosti a rozvoje v loňském roce stále zřetelněji nabíral na autoritářských tendencích. Tento vývoj postavil evropskou i českou diplomacii před dilema, jak s nevypočitatelným spojencem jednat. Snaha udržet s Tureckem dobré vztahy ať už z ekonomických důvodů, nebo kvůli jeho vnímání jako dlouholetého spojence v regionu a partnera při řešení tzv. migrační krize, přitom v případě Česka převážila nad potřebnou kritikou turecké represe a porušování lidských práv.

V březnu uzavřela EU dohodu s Tureckem, která měla za cíl omezit neregulérní migraci do Evropy. Dohoda má podobu právně nevymahatelného prohlášení, neboť neprošla řádným legislativním procesem. Ankara v průběhu

roku opakovaně hrozila jejím nerespektováním a otevřením hranic do Evropy pro více než tři miliony uprchlíků na svém území v případě, že výměnou nezíská bezvизový styk pro své občany, finanční pomoc ve výši tří miliard eur a další úlevy. Premiér Bohuslav Sobotka i prezident Miloš Zeman tato prohlášení ostře odmítli jako vydírání a ČR stejně jako EU požadovala splnění všech podmínek pro udělení bezvизového styku. Sněmovna naopak kvůli hlasům opozičních i koaličních poslanců tuto dohodu odmítla, čímž podkopala pozici vlády, která na jejím dodržování trvá.

Po červencovém pokusu o vojenský puč v Turecku došlo k čistkám v bezpečnostních složkách a státní správě. Také média, soukromý sektor a opozice byly vystaveny bezprecedentní represi pod záminkou boje s terorismem. Znepokojivý vnitropolitický vývoj vyvolal ostrou kritiku ze strany některých evropských států i představitelů EU a ovlivnil rozhodnutí Evropského parlamentu, který pak v listopadu hlasoval pro pozastavení přístupových jednání Turecka s EU.

Česká pozice byla však celkově mírnější. Mezi hlavní projednávaná témata při prosincové návštěvě ministra Lubomíra Zaorálka v Ankaře patřila ekonomická spolupráce a vyzdvíhnutí důležitosti zmíněné migrační dohody. Navzdory tureckému domácímu dění padlo z české strany i ujištění o podpoře při pokračování přístupových jednání s EU. ČR je dlouhodobým zastáncem členství Turecka v EU a pokračování přístupových jednání i v současné situaci zdůvodňuje nutností uchovat si vůči těžko předvídatelnému partnerovi alespoň tuto poslední páku. Ačkoli lze s tímto argumentem do jisté míry souhlasit, nedemokratické tendence by v bilaterálních vztazích neměly zůstat bez komentáře.

Asie

Hodnocení v posledních letech

2

2012

2-

2013

2

2014

1-

2015

2

za rok 2016

Čína

úsilí	2+
výsledky	3-
normativní aspekt	4
výsledná známka	3

V loňském roce vyvrcholila snaha české vlády o navázání užších vztahů s Čínou povýšením Pekingu do pozice strategického partnera. Realita vzájemných vztahů však neodpovídá investovanému politickému kapitálu. Ekonomická spolupráce zůstává velmi omezená a dosud nepřinesla očekávanou výši příchozích investic a vyrovnanější obchodní bilanci. Na vině jsou mimo jiné nejasně formulované priority vzájemné spolupráce. Při jejich absenci a neshodě na vlastních základních prioritách je ČR slabším a snáze zneužitelným partnerem.

Rok 2016 přinesl prozatímní vyvrcholení snah o zlepšování politických a ekonomických vztahů s Čínou, především v podobě cesty čínského prezidenta Si Ťin-pchinga do ČR, která se tak stala první zemí střední Evropy, již navštívil. Povaha vztahů s Čínskou lidovou republikou (ČLR) byla zároveň předmětem vnitropolitických sporů. Výsledky ekonomické spolupráce zatím v praxi zůstaly minimální.

Prezident Si během březnové návštěvy v Praze podepsal dohodu o strategickém partnerství, kterou již předtím ČLR uzavřela například s Polskem, a další smlouvy, jež mají přinést do roku 2020 investice ve výši 230 miliard korun. V listopadu pak obě země v Rize potvrdily dohodu o bilaterální spolupráci v rámci projektu Nové hedvábné stezky. Česká republika se stala první zemí, se kterou ČLR takovýto plán spolupráce připravila.

Přestože do tohoto partnerství ČR investovala množství politického kapitálu, ekonomické výsledky tomu dosud neodpovídají. Obchodní bilance se nezlepšuje, podíl českého exportu klesá a čínské investice jsou oproti japonským nebo korejským zanedbatelné. Z celkového objemu investic posledních let jich navíc jen minimum směřovalo do oblastí tvořících nová pracovní místa nebo jinak rozvíjejících českou ekonomiku. Čínské investice mají zatím převážně charakter akvizic a usilují o stabilní výnos a prestiž. Nové projekty zůstávají ve velmi obecné rovině a jejich téma a náplň spadají do dlouhodobě deklarovaných prioritních oblastí, jako je letectví nebo zdravotnictví. Spolupráce s Čínou sice málokdy

přináší plody ze dne na den, tři roky intenzivních styků a politického úsilí si ale viditelnější výsledky žádají.

Čína se stala také horkým vnitropolitickým tématem. Před potenciálním čínským vlivem v České republice varovala například výroční zpráva Bezpečnostní informační služby. Prezidentskou návštěvu pak provázely střety mezi Číňany vítajícími příjezd prezidenta Si a jeho českými odpůrci. Předmětem kritiky se ale stalo zejména říjnové prohlášení čtyř nejvyšších ústavních činitelů, které odsoudilo veřejné přijetí dalajlámy ministrem kultury Danielem Hermanem. Prohlášení připravila česká diplomacie a jednalo se o událost, ke které v novodobé české historii došlo vůbec poprvé. Snaha vysokých státních představitelů byla navíc čínskou stranou přijata velmi chladně: čínské úřady i přes vydání prohlášení zrušily důležitá setkání ministra zemědělství Mariana Jurečky v Pekingu. Silné gesto tak vedlo pouze k prohloubení domácích sporů a je spíše důkazem snahy udržet dobré vztahy za každou cenu než promyšleným krokem s jasným cílem.

Korejská republika

úsilí	1-
výsledky	1
normativní aspekt	1-
výsledná známka	1-

České diplomacii se podařilo využít impulzu v podobě strategického partnerství se Soulem a na něj navazujícího akčního plánu z prosince 2015. Přestože hlavní váha vztahů s Jižní Koreou spočívala a nadále spočívat bude především v hospodářské oblasti, implementace akčního plánu umožnila prohloubit spolupráci také v politické, bezpečnostní, vědecko-vzdělávací a kulturní sféře. České republice ale stále chybí jasněji definované dlouhodobé zájmy a priority, které by chtěla vůči Jižní Koreji prosazovat.

Česko-korejské vztahy byly v roce 2016 utvářeny především pokračující ekonomickou spoluprací a přeléváním kooperace do dosud spíše opomíjených odvětví, jako jsou obranný průmysl či kybernetická bezpečnost. Na druhé straně se zatím ani přes deklarovanou snahu obou stran nepodařilo prohloubit společné aktivity v jaderné energetice.

Z hlediska hospodářských vztahů lze za dlouhodobě úspěšné považovat zejména aktivity na podporu přílivu jihokorejských investic. Významnou roli

v tomto úsilí hrála pobočka CzechInvest v Soulu, která v roce 2016 monitorovala pět nových investičních projektů jihokorejských firem v České republice, což je nejvíce od roku 2006. Naopak ani s pomocí aktivní ekonomické diplomacie se českým exportérům zatím nepodařilo plně využít příležitosti, které jim v posledních letech nabízí postupné odstraňování cel při vstupu na jihokorejský trh. Český export sice za poslední dekádu narostl šestinásobně, avšak v minulých třech letech stagnoval. Snahy o zvýšení českého vývozu tak přinášejí jen dílčí výsledky.

Díky konkrétním krokům při implementaci akčního plánu se rozšířila spolupráce zemí do nových oblastí, mimo jiné do obranného průmyslu, kontroly zbrojení a kybernetické bezpečnosti. Tím se podařilo částečně překonat jeden z limitů přístupu Česka vůči Jižní Koreji, jímž bylo přílišné zaměření na ekonomickou spolupráci a opomíjení ostatních témat. Podobný směr nabrala také kooperace mezi Visegrádskou skupinou a Koreou, která stejně jako bilaterální česko-jihokorejské vztahy v roce 2016 expandovala do vědecké, vojenské či infrastrukturní oblasti.

Vztah Prahy a Soulu navíc v důsledku naplňování akčního plánu přešel z roviny deklarativní na úroveň sektorovou. O další rozvoj se tak nestarali pouze primární aktéři české zahraniční politiky, ale spolupráce se rozšířila i na nižší pracovní rovinu a do veřejného či nestátního sektoru. Tito aktéři mají vlastní, většinou profesně motivovaný, zájem na dalším prohlubování vztahů, což je viditelné zejména ve spolupráci na úrovni regionů a ve vědecko-vzdělávací sféře.

Kooperace naopak stagnuje v oblasti jaderné energetiky, přestože ji obě strany považují za klíčovou. Patrný je zde ale proaktivní přístup Jižní Koreje, která u české strany lobbuje za zájmy svých firem. Podobně by se k vzájemným vztahům měla postavit i ČR, která stále těží z dlouhodobého zájmu o spolupráci ze strany jihokorejských partnerů.

Lidská práva a transformační spolupráce

Hodnocení v posledních letech

3+

3

3

2-

3

2012

2013

2014

2015

za rok 2016

Lidská práva a transformační spolupráce

úsilí	2-
výsledky	3-
normativní aspekt	4+
výsledná známka	3

V otázce nastavení lidskoprávní a transformační politiky nedošlo v roce 2016 k zásadnějším změnám, což je po dvou letech diskuzí a dílčích úprav pozitivní. Koncepční změny provedené v minulých letech nejsou v praxi zatím znatelné. Hlavní výzvou české lidskoprávní politiky je koherence při jejím prosazování. Nejenže v případech tzv. migrační krize, vztahů s Čínou a přístupu k syrské válce Česká republika neukázala, že se chce řadit mezi obhájce lidských práv a lpět na humanistické tradici své zahraniční politiky, ale dokonce se chovala přesně opačně. Dobrou zprávou je na druhou stranu příslib navýšení prostředků na podporu transformační spolupráce.

V české diskuzi o lidských právech v zahraniční politice po letech utichl spor mezi zastánci koncentrace na občanská a politická práva a proudem, který prosazoval rozšíření prioritních oblastí o práva ekonomická, kulturní a sociální. Jeho jediným dozvukem byla debata o Strategickém rámci ČR 2030. Akcent na podporu demokracie a prosazování lidských práv ve světě byl do tohoto souborného koncepčního dokumentu nakonec zařazen.

Změna cílů lidskoprávní a transformační politiky ČR, ke které došlo schválením nových koncepčních materiálů v roce 2015, se v její praktické realizaci příliš neodrazila. Ministerstvo zahraničních věcí nepřistoupilo k úpravě metodiky a nástrojů a v rámci projektové podpory bylo možné zaznamenat jen drobný posun důrazu směrem k ekonomickým a sociálním právům. Ukázalo se tak, že drobné změny možné jsou, avšak záleží především na kapacitách neziskového sektoru, který projekty implementuje. Pozitivním krokem byla diskuze o prioritních zemích transformační spolupráce, která má nyní podle nové koncepce probíhat každoročně. Kladně lze hodnotit i usnesení vlády o dalším nárůstu prostředků, které budou vynaloženy na transformační spolupráci v letech 2018–2019.

Hlavní výzvou pro Českou republiku tak bylo dodržování základních východisek lidskoprávní politiky: principů koherence, kredibility a otevřenosti. To bylo zřejmě v přístupu k uprchlické krizi a politice vůči Číně a Asadově režimu v Sýrii. Zejména v polarizované debatě o přístupu k Číně bylo patrné, že polemika mezi zastánci

prosazování lidských práv ve světě a odpůrci této dimenze zahraniční politiky, kteří mylně argumentují tím, že opuštění hodnotového rámce pomůže českým ekonomickým zájmům, neskončila. Zrušení schůzek ministra Jurečky v rámci jeho plánované cesty do Číny ukázalo, že ani ostentativní odmítnutí lidských práv v zahraniční politice, ke kterému došlo prohlášením ústavních činitelů o strategických zájmech s Čínou, nevede k utužení ekonomických vztahů.

Bezpečnostní a obranná politika

Hodnocení v posledních letech

3+

2012

2+

2013

3+

2014

3+

2015

3

za rok 2016

Bezpečnostní a obranná politika

úsilí	3
výsledky	2
normativní aspekt	4
výsledná známka	3

Česká republika se nezapojila do aliančních praporů v Pobaltí ani v Polsku, což signalizuje rezervovanost vůči posilování východního křídla NATO. Armáda především nedokáže držet krok se zvyšujícími se nároky Aliance na akceschopné jednotky. Patříčná politická odpověď ve formě výraznějšího zvyšování obranných výdajů přesto nepřišla. Kromě neschopnosti plnohodnotně obstát v roli spojenců limituje současný stav české armády i rozvoj visegrádské spolupráce. Zapojení ČR do visegrádských cvičení v Pobaltí je dobrý, ale v celkovém kontextu pouze symbolický krok. Ani jinak pozitivní přihlášení se k evropské strategické vojenské nezávislosti nebylo spojené s propracovanějším stanoviskem a podepřené shodou ve vládní koalici, což tomuto potenciálnímu obratu v obranné politice ubralo na věrohodnosti.

Hlavním tématem české alianční politiky bylo naplňování závazků ze summitu NATO ve Walesu a summit ve Varšavě. Participace na alianční obranné politice i na visegrádských aktivitách narážela na limitované možnosti Armády ČR. Tento stav ani bezpečnostní situace v evropském sousedství spolu s nastupující debatou o vyrovnávání transatlantických nákladů na obranu Evropy však nevedly k razantnějšímu navyšování českých výdajů na obranu. Řadu otazníků přinesla také česká podpora návrhu vytvoření společné evropské armády.

Českému visegrádskému předsednictví se nepodařilo prosadit vytvoření stále modulární jednotky, která by mohla zachovat schopnosti visegrádské bojové skupiny EU, jež byla v pohotovosti první polovinu roku. Tento neúspěch je dílem zaviněn i českým přístupem. Vyšší nároky NATO na české zapojení například do Síl rychlé reakce NATO totiž vedly k menší ochotě ČR poskytnout své vojenské schopnosti také Visegrádské skupině (V₄). ČR naopak přispěla k dohodě o vyslání vojáků ze země V₄ do Pobaltí na cvičení v rámci tzv. průběžné přítomnosti NATO, schválené na summitu ve Walesu.

Již v době jejího vyhlášení však byla tato iniciativa prakticky překonána novým aliančním plánem na ustavení čtyř multinárodních praporů NATO v Pobaltí a Polsku. Ačkoli se jedná o jeden z hlavních závěrů varšavského summitu

NATO a přestože ČR před jeho konáním deklarovala, že přispěje k přítomnosti Aliance v Pobaltí, nezapojila se v roce 2016 do žádného z těchto praporů. České příspěvky k posilování východního křídla Aliance jsou tak dlouhodobě tlačeny k minimu, nutnému pro udržování obrazu spolehlivého spojence, spíše než k možnému maximu, které si bezpečnostní situace v Pobaltí žádá.

Rostoucí nároky na bezpečnost se ale prozatím neprojevíly v tempu navyšování domácích výdajů na obranu. Ke změně českého přístupu nedošlo ani po amerických prezidentských volbách, třebaže Donald Trump zdůraznil, že od evropských spojenců očekává rovnější sdílení zodpovědnosti za bezpečnost v Evropě.

Pro budoucnost české obranné politiky bylo důležité loňské prohlášení premiéra, podle kterého ČR bude v dlouhodobém horizontu podporovat vytvoření společné evropské armády. Tato slova však byla vzápětí korigována ministrem obrany, což odkrylo nedostatečnou koordinaci v koalici. Premiérovo prohlášení navíc nedoprovodil žádný konkrétní návrh, který by je zasadil do kontextu příprav na prosincovou Evropskou radu, jež se právě bezpečnostní a obrannou politikou měla zabývat. I když jde v obecné rovině o pozitivní posun v obranné strategii, v praxi návrh působí spíše jako pokus o zlepšení renomé po roztržce kolem migrační krize a snaha zařadit se do jádra evropské integrace po brexitu.

Ekonomická diplomacie

Hodnocení v posledních letech

3-

2012

2+

2013

2

2014

3+

2015

3

za rok 2016

Ekonomická diplomacie

úsilí	3
výsledky	3
normativní aspekt	3-
výsledná známka	3

Ekonomické diplomacii prospělo uklidnění kompetenčních sporů mezi Ministerstvem průmyslu a obchodu (MPO) a Ministerstvem zahraničních věcí (MZV). Výrazně problematickým prvkem podpory exportu ale zůstává financování prostřednictvím České exportní banky (ČEB) a Exportní garanční a pojišťovací společnosti (EGAP). Aktualizace Exportní strategie ČR, jež mohla reagovat na nové trendy, spíše obecně popisuje řízení exportní politiky. Je také stále zjevnější, že upozaďování hodnotových principů v zahraniční politice exportérům ani získávání investic nijak nepomáhá.

Loňský rok nabídl díky aktualizaci Exportní strategie ČR příležitost k reflexi fungování ekonomické diplomacie a přinesl dílčí změny k lepšímu, i když zatím bez dlouhodobější strategické vize. Zpochybňování hodnotového rámce české zahraniční politiky předními politickými představiteli naopak českému exportu nijak nepomáhalo. Ekonomickou diplomacii zároveň v porovnání s předchozími klidnějšími dvěma lety provázely vážnější konflikty ohledně financování podpory exportu.

Rozdělení kompetencí v oblasti podpory exportu pokračovalo v kurzu nastoleném rámcovou dohodou mezi MZV a MPO a spory mezi těmito ministerstvy se téměř nevyskytovaly. MZV také dále rozvíjelo vlastní aktivity, které doplnily již fungující nástroje MPO (CzechTrade a CzechInvest): finančně posílilo projekty na podporu ekonomické diplomacie při ambasádách a konzulátech a ve spolupráci s Hospodářskou komorou realizovalo krajské exportní konference. Třetí vydání Mapy globálních oborových příležitostí, kterou MZV připravuje spolu s MPO, pak nově obsáhlo i segment rozvojové pomoci.

Přesto konflikty mezi aktéry ekonomické diplomacie nevymizely úplně. V první polovině roku například Hospodářská komora ostře kritizovala nízkou efektivitu fungování agentury CzechTrade a vztahy mezi oběma subjekty zůstaly v důsledku tohoto střetu napjaté. K vážnějším neshodám pak došlo mezi MPO a Ministerstvem financí ohledně České exportní banky a Exportní garanční a pojišťovací společnosti, které poskytují úvěry a pojištění českým exportérům

na rizikové vývozy. Do čela dozorčí rady ČEB ministr Andrej Babiš jmenoval ekonoma Pavla Kysilku, který měl připravit plán zefektivňující vymáhání pohledávek a fungování obou společností. Výsledný návrh na spojení ČEB a EGAP však nenašel potřebnou politickou podporu a Kysilka rezignoval. Komplikovaná finanční situace EGAP a ČEB se navíc dále zhoršovala, a proto musel být kapitál obou společností navýšen, což se výrazně promítlo ve státním rozpočtu. K nalezení vhodnějšího systému financování exportu v roce 2016 ale nedošlo.

V prosinci vláda schválila aktualizaci Exportní strategie ČR připravenou MPO ve spolupráci s MZV. Přinesla několik dobrých zpráv: především upustila od nepřilíš úspěšné koncepce prioritních a zájmových zemí ležících mimo EU a posílila sektorové vyhledávání obchodních příležitostí. Předchází důraz na diverzifikaci exportu do vybraných mimoevropských teritorií totiž nevedl k růstu jejich podílu na českém vývozu (s výjimkou vyspělejších ekonomik Severní a některých států Jižní Ameriky, Izraele a Japonska). Autoři strategie ale nevyužili této příležitosti k rozpracování konkrétních vizí a cílů ekonomické diplomacie, a dokument tak do značné míry jen kopíruje proběhlé změny.

Politický rozměr ekonomické diplomacie zůstal i nadále problematický. Popírání hodnotových principů a lidskoprávní politiky v zájmu obchodu při jednání s autoritářským Ázerbájdžánem, Běloruskem či Kazachstánem nepřineslo českému exportu výraznější prospěch. V předchozím roce došlo ke zdatelnému poklesu vývozu na tyto trhy v důsledku zpomalení tamních ekonomik. Je tak zřejmé, že klíčový faktor úspěchu českých firem nepředstavuje kvalita politických vztahů, nýbrž hospodářská stabilita a konkurenceschopnost.

Zahraniční rozvojová spolupráce a humanitární pomoc

Hodnocení v posledních letech

3+

2014

3+

2015

2

za rok 2016

Zahraníční rozvojová spolupráce a humanitární pomoc

úsilí	1-
výsledky	3
normativní aspekt	2
výsledná známka	2

V praxi se rozvojová agenda potýkala s dlouhodobými problémy systémového rázu: sektorovou a geografickou roztržitostí, podfinancováním a nízkou provázaností s „nerozvojovými“ politikami. Vykročení správným směrem nicméně představuje rozhodnutí o postupném, byť opatrném, navyšování celkového rozpočtu na rozvojovou spolupráci a záměr snížit počet sektorových priorit. Stejně tak pozitivní je zahájení decentralizace České rozvojové agentury (ČRA) vysláním pracovníků do prioritních zemí. Probíhající formulace nové koncepce bilaterální i multilaterální spolupráce navíc poskytuje dobrou příležitost k dalším změnám.

Uplynulý rok v české zahraniční rozvojové spolupráci (ZRS) a humanitární pomoci lze charakterizovat reflexí dosavadní činnosti, která proběhla zejména prostřednictvím hodnocení provedeném Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a poměrně slibnými koncepčními změnami. Samotná praxe však zůstala velmi podobná minulým letům, což kromě stability znamenalo i setrvání dlouhodobých systémových problémů. Mezi ty patřila sektorová a geografická roztržitost a poměrně velký podíl poskytovaných financí vázaný na české prostředníky, které zvyšovaly administrativní náklady a snižovaly účelnost pomoci. Cíle ZRS se také zatím příliš nepodařilo provázat s dalšími sektory zahraniční i domácí politiky.

V souladu s koncepčními dokumenty Česká republika vloni vynaložila na ZRS přes jedno promile hrubého národního důchodu (HND). V bilaterální spolupráci se zaměřila především na Moldavsko, Bosnu a Hercegovinu a Etiopii a na „tvrdé“ sektory zásobování vodou a sanitace, zemědělství a energetiku. Ačkoli objem humanitární pomoci zůstal podobně jako v minulých letech omezený, zvýšená pozornost věnovaná humanitárním krizím v Sýrii a Iráku – kam putovala zhruba polovina všech prostředků – je rozhodně pozitivní. Příspěvky do další dvacítky zemí byly spíše symbolické; lze se domnívat, že by intenzivnější zaměření na menší počet vhodně zvolených priorit zvýšilo efektivitu této pomoci.

Posun k lepšímu předznamenávají závazky, které by se v české ZRS měly projevit v blízké budoucnosti. Jedná se zejména o plán navýšit objem pomoci

na 0,17 % HND do roku 2020. K tomu má vést postupné zvyšování rozpočtu o 100 milionů korun ročně v následujících třech letech. Tento krok získá smysl zejména v případě, že se stane odrazovým můstkem k dalšímu systematickému navyšování rozpočtu. ČR byla dosud jedním z nejméně štědrých dárců v rámci OECD. Vláda se po nesplnění závazku vydávat na ZRS 0,33 % HND v roce 2015 znovu zavázala, že objem pomoci takto navýší do roku 2030. Vzhledem k aktuálním humanitárním potřebám ve světě se jako vhodný jeví současný záměr využít téměř polovinu každoročního plánovaného navýšení prostředků na humanitární účely.

Pozitivní změnu naznačuje i plán zacílit rozvojovou spolupráci od roku 2018 na šest prioritních zemí namísto dosavadních jedenácti. Umístování pracovníků ČRA do partnerských zemí, které bylo loni započato v Etiopii a v následujícím roce by mělo pokračovat, přináší naději na užší propojení České rozvojové agentury s místními aktéry a zvýšení relevance a efektivity jednotlivých intervencí. Nový strategický dokument ZRS, který bude přijat v tomto roce, by měl kromě dalších praktických změn umožnit i odpoutání se od dosavadního diskurzivního propojení ZRS s omezováním migrace, kterým byla rozvojová spolupráce i letos ospravedlňována. Toto spojení, patrné i na celoevropské úrovni, je ale čistě účelové a zamlžuje cestu jak ke konstruktivnějšímu přístupu k migraci, tak k adekvátnímu pojetí rozvojové spolupráce a humanitární pomoci založeném na partnerství a globální zodpovědnosti.

Hodnocení za rok 2016

Úvodní kapitola

TÉMA	ZNÁMKA
Politické nasazení	4,00
Institucionální soudržnost	3,50
Strategická vize	5,00
Proaktivní přístup	4,00
Mezinárodní relevance	4,00
PRŮMĚR	4,10

Tematické a regionální okruhy

TÉMA	ZNÁMKA
Azylová a migrační politika EU	3,75
Britské referendum a reflexe EU	1,75
Visegrádská spolupráce	3,75
Německo	2,00
Polsko	2,00
USA	3,00
Rusko	3,75
Ukrajina	2,75
Východní partnerství	2,75
Sýrie	3,75
Turecko	2,75
Čína	3,00
Korejská republika	1,50
Lidská práva a transformační spolupráce	3,00
Bezpečnostní a obranná politika	3,00

TÉMA	ZNÁMKA
Ekonomická diplomacie	3,00
Zahraníční rozvojová spolupráce a humanitární pomoc	2,00
PRŮMĚR	2,79

CELKOVÁ ZNÁMKA

3,19

Jak jsme hodnotili

Hodnotili jsme na klasické české školní stupnici od jedničky do pětky. K výsledné známce, která je uvedena na obálce knihy, jsme došli následujícím způsobem:

- 30 % tvoří hodnocení průřezových ukazatelů v úvodní kapitole,
- 70 % tvoří průměr hodnocení jednotlivých oblastí.

Úvodní kapitola se zaměřila na tyto průřezové ukazatele:

Politické nasazení vyjadřuje ochotu politických elit zabývat se zahraničněpolitickými problémy, vnímat jejich důležitost, zasazovat se o jejich řešení a nečinit je rukojmím nesouvisejících vnitropolitických sporů.

Institucionální soudržnost označuje koherenci prosazování zahraničněpolitických zájmů mezi jednotlivými ústavními institucemi (prezident, vláda) a ústředními orgány, zejména Ministerstvem zahraničních věcí, Ministerstvem průmyslu a obchodu, Ministerstvem obrany, Ministerstvem vnitra a Úřadem vlády.

Strategická vize představuje schopnost dlouhodobějšího výhledu, přesah čistě taktických kroků a v neposlední řadě ochotu a odvahu formulovat priority a podle nich výkon zahraniční politiky strukturovat.

Proaktivní přístup je snahou překonávat reaktivní pojetí zahraniční politiky a cílevědomě ovlivňovat mezinárodní prostředí, a zejména partnerské státy, prostřednictvím vlastní politické iniciativy.

Mezinárodní relevanci chápeme jako kategorii vyjadřující souznění českých politiků a diplomatů s dominantními trendy, které hýbou mezinárodními vztahy, včetně evropské politiky.

Jednotlivé tematické a regionální okruhy české zahraniční politiky, které jsou známkovány přímo v příslušných kapitolách, jsme hodnotili ve třech hlavních kategoriích:

Úsilí (1/3 známky). V této kategorii jsme si položili především dvě otázky. Vycházelo příslušné jednání (nebo jeho absence) ze strategické rozvahy, nebo jsme byli spíše svědky chaotického tápání, kterému chyběla jakákoliv koncepce? A byla daná politika prosazována aktivně? Na samotnou aktivitu a její hodnocení jsme se následně zaměřili ve třech podotázkách. Bylo prosazování konkrétní politiky zajištěno personálně a také dostatečnými (například finančními) zdroji? Reagovali akteři české zahraniční politiky na existující výzvy včas a pohotově,

či se zahraniční politika nechala vléct událostmi, provázela ji malá vlastní iniciativa, nebo byla dokonce úplně pasivní? Můžeme hovořit o souladu hlavních aktérů zahraniční politiky (zejména vlády, Ministerstva zahraničních věcí a prezidenta)? Výbornou jsme přitom ocenili takové jednání, které: bylo pohotové a bylo podpořeno dostatečnými finančními a lidskými zdroji; vycházelo z širěji pojatého dlouhodobého směřování státu a/nebo například ze schváleného koncepčního dokumentu ke konkrétní oblasti; bylo argumentačně propracované a promyšlené; a kde existoval soulad mezi jednotlivými aktéry české zahraniční politiky.

Výsledky (1/3 známky). V tomto případě nás zajímalo, zda vynaložené úsilí vedlo k dosažení výsledků, které podle nás měly pozitivní dopady na Českou republiku. Všimli jsme si ale také výsledků na úrovni Evropské unie a NATO, ke kterým ČR výrazně přispěla. Záporně jsme hodnotili ty případy, ve kterých k dosažení deklarovaných cílů nedošlo, jejichž výsledky měly dle našeho názoru na ČR negativní dopad nebo v nichž ČR dosažení pozitivních výsledků na úrovni EU nebo NATO spíše bránila, než pomáhala. Negativně jsme vnímali i oblasti a situace, ve kterých si Česko konkrétní cíle nebylo ani schopno vytyčit – a tak v důsledku nebylo čeho dosahovat.

Normativní aspekt (1/3 známky). Ne vždy je možné předmět tak křehký, jako je diplomacie, uchopit a zhodnotit na základě několika předem stanovených kritérií. Normativní aspekt vyjadřuje především názor autorů na to, jak byla zahraniční politika v dané oblasti realizována, a zda byly použité nástroje a vykonávané aktivity adekvátní a přínosné. Ačkoli i ve výše zmíněných kategoriích bude hodnocení vždy do jisté míry subjektivní, v tomto případě byl pohled samotných autorů tím nejdůležitějším kritériem. Proč jsme se v této kategorii rozhodli udělit danou známku, je důkladněji vysvětleno v samotném textu i v krátkém slovním hodnocení, které naleznete vždy pod známkou.

Výsledná známka u každého tématu je průměrem těchto kritérií. K tomu, aby dané téma bylo ohodnoceno výslednou známkou 2, se musel průměr mezi jednotlivými kategoriemi vejít do intervalu 1,91 – 2,3. Pro výslednou známku 2+ se tento průměr musel nacházet v intervalu 1,61 – 1,9. Pro známku 2- pak musel být v intervalu 2,31 – 2,6. Analogicky jsme postupovali u všem známk od 1 do 5. Při přepisech známek na číselné hodnoty se známka 2 rovnala hodnotě 2, známka 2+ odpovídala hodnotě 1,75 a známka 2- pak hodnotě 2,5.

Doporučení pro rok 2017

1. Politické strany musí intenzivněji pracovat na zkvalitnění vnitřního vzdělávání a diskuzi a koordinaci mezi svými členy v otázkách zahraniční politiky. Samozřejmě součástí předvolebních programů by se měly stát i propracované zahraničněpolitické kapitoly. V debatách o zahraniční politice by měly být pravidlem věcnost a informovanost, a to nejen uvnitř stran, ale také v komunikaci politiků se společností. Především kandidáti v nadcházejících volbách by se měli varovat zneužívání zahraniční politiky jako rukojmí ve vzájemných sporech a strašení veřejnosti. Návrhy řešení současných problémů by měly být realistické a zároveň zbytečně neprohlubující frustraci a izolacionistické nálady.

2. ČR by měla přehodnotit stávající postoj k uprchlické krizi a souhlasit s přesídlením několika tisíců azylantů, které by domácí systém zvládnul úspěšně integrovat. V případě, že čeští představitelé odmítnou ustoupit ze své stávající pozice, musí se alespoň zavázat ke konkrétnímu příspěvku na řešení příčin a dopadů uprchlické krize ve formě finančních prostředků či institucionálních kapacit; bez toho bude český postoj nadále nedůvěryhodný a alibistický. Vláda by také měla akceptovat návrhy Evropské komise na harmonizaci Společného evropského azylového systému, jako jsou sjednocení azylových procedur i standardů ochrany jednotlivých členských zemí, vybudování plnohodnotné unijní azylové agentury, vytvoření jednotného seznamu bezpečných zemí apod. Schengenský prostor volného pohybu osob (ze kterého nesporně těžíme) nemůže fungovat při existenci tolika odlišných azylových systémů. Česká republika by měla dál podporovat unijní snahy o lepší management migrace a ochranu vnější hranice, vždy ale s důrazem na dodržování evropského a mezinárodního práva. Vláda by měla také rozhodnout o přijetí přinejmenším několik set uprchlíků přímo z ohrožených oblastí.

3. V rámci unijního reflexního procesu by ČR měla prosazovat takovou reformu Evropské unie, která umožní zachovat jednotu sedmadvacítky i další integrační pokrok v rámci jednotného trhu, azylové a migrační politiky a společné bezpečnosti. Naopak nebezpečné by pro Českou republiku bylo prohlubování vícerychlostní integrace a vydělování eurozóny z integračního jádra nebo redukce evropského projektu na pouhý jednotný trh. ČR musí svůj postoj srozumitelně prezentovat a odlišit jej od stanovisek visegrádských partnerů, kteří se často pasují do role reprezentantů celého regionu. Program příští vlády by měl zahrnovat závazek vstupu do eurozóny a politické strany by se k této klíčové otázce měly před volbami jasně vyjádřit. Při jednáních o brexitu je v zájmu ČR udržet jednotné stanovisko

sedmadvacítky vůči nedělitelnosti čtyř svobod. Vzhledem k dlouhodobě výrazně pozitivní české obchodní bilanci s Velkou Británií je také nutné snažit se o zachování volného přístupu na britský trh pro české exportéry. V tomto případě je vhodné zohlednit i míru přílivu zahraničních investic do České republiky skrze Velkou Británii a snažit se tento kanál udržet.

4. Česká politická reprezentace by si měla uvědomit, že Berlín je v současné situaci, poznamenané vleklými potížemi a politickou nejistotou ve Francii, Itálii, Velké Británii nebo USA, kotvou evropské stability.

ČR i Německo čekají v tomto roce volby a právě v tomto kontextu by se čeští představitelé měli vyvarovat útočných výroků na adresu svých německých protějšků. ČR by měla formulovat vstřícnou agendu nejen v bilaterálním, ale v celoevropském měřítku. Umožnilo by to prohloubit kooperaci v rámci strategického dialogu a dodat mu dlouhodobý smysl. Po volbách bude třeba spolupráci mezi novými vládami co nejlépe nastartovat.

5. Česká republika musí zamezit postupnému vyprazdňování česko-

-amerických vztahů. Nabízí se například rozvíjení spolupráce v oblasti vědy a kybernetické bezpečnosti, jejíž první náznaky se objevily v roce 2016. Je ale potřeba hledat i další silná témata. Dále bude nutno vytyčit způsob spolupráce s administrativou Donalda Trumpa tak, aby byla co nejvíce funkční. V tomto ohledu by Česká republika měla projevit snahu alespoň se přiblížit k plnění svých závazků v rámci NATO, což Spojené státy požadují, a udržet stávající míru společných obranných aktivit. Kvalitu partnerství s USA budou také ovlivňovat postoje a rétorika předních českých politiků, kteří by se měli více zaměřit na způsob komunikace spojení s USA vůči veřejnosti. To je důležité zejména v kontextu zřejmé orientace české politiky na Čínu v loňském roce.

6. Po tříletém intenzivním sblížování s Čínou by měla ČR přibližně v horizontu jednoho roku vyhodnotit účast na čínských iniciativách (především 16+1 a Pás a stezka).

A to jak z hlediska jejich přínosu české ekonomice, tak z hlediska politické pozornosti, které se realizaci těchto projektů dostává. Toto vyhodnocení by mělo sloužit k formulaci konkrétních cílů v bilaterálních vztazích, a to v oblasti ekonomické (především v otázkách vstupu na čínský trh, spolupráce ve vědě a výzkumu, a investic s přidanou hodnotou) i politické a lidskoprávní. Vztahy s Čínou budou jistě probíraným tématem blížících se voleb do poslanecké sněmovny, a předvolební období je tak pro politické strany dobrou příležitostí vyjasnit si priority vzájemné spolupráce. Nová vláda by pak měla přijít s jasně definovanou strategií zahraniční

politiky vůči Číně. Nebude-li ji schopna definovat a prosadit, postaví potenciálně Českou republiku do role slabšího a snadněji zneužitelného partnera.

7. Prioritou českého působení ve Visegrádské skupině (V4) by mělo být prosazování konstruktivní agendy, která by byla přínosem jak pro samotnou V4, tak pro EU. Mezi taková témata patří vnější politika EU (západní Balkán a Východní partnerství), bezpečnostní a obranná politika EU i prohlubování vnitřního trhu. Aby členství ČR ve V4 bylo pro ČR i nadále smysluplné, je klíčové zbavit skupinu přívlastku nesolidárnosti, kterého nabyla v souvislosti s uprchlickou krizí. ČR by si měla uvědomit, že zapouzdření V4 v migrační tématice je pro dlouhodobé priority Česka v rámci střeoevropské spolupráce škodlivé. Špatná image V4 se může negativně projevit již v debatách o budoucnosti evropského rozpočtu. Své partnery, Polsko a Maďarsko, musí ČR také upozorňovat na skutečnost, že oklešťování právního státu v obou zemích má neblahý dopad na vnímání celého regionu.

8. Přes rozdílné pohledy na budoucnost evropské integrace musí ČR usilovat o rozvíjení upřímných strategických vztahů s Polskem. ČR by měla (prozatím neveřejně) upozorňovat polskou stranu na skutečnost, že tamní vývoj v domácí politice může ohrozit pevnost česko-polské strategické vazby. Stejně tak je nezbytné Varšavě vysvětlovat odlišný pohled Česka na budoucnost EU. Česká diplomacie přitom musí dát pozor na to, aby tato různoběžnost neovlivnila bilaterální agendu – polská součinnost je důležitá zejména v otázkách dopravní a energetické infrastruktury a životního prostředí. Nové příležitosti ke spolupráci se nabízejí v obranné a bezpečnostní politice.

9. Česko by se mělo jednoznačně vymezit vůči ruské agresivní politice ve východní Evropě a rozhodně trvat na prodloužení unijních sankcí, dokud nepominou všechny důvody, které byly příčinou jejich zavedení. Vláda by měla vyslat jasný signál, že se neztotožňuje s demagogickou rétorikou prezidenta Zemana a dalších vrcholných politiků vůči Ukrajině, která přispívá k menší důvěryhodnosti ČR v očích euroatlantických spojenců. Především je načase oprostít se od přehnaného zaujetí ruským ekonomickým potenciálem, které nejenže neodpovídá vysoké rizikovosti podnikání v Rusku, ale především jde proti českým bezpečnostním zájmům a lidskoprávní politice.

10. ČR by měla být spolehlivou oporou Ukrajině na mezinárodní scéně a prostřednictvím nástrojů transformační a rozvojové spolupráce přispívat k tamním reformám. Vzhledem k pokračujícímu rusko-ukrajinskému konfliktu by vláda měla v první řadě prodloužit usnesení o poskytování

mimobřádné pomoci na podporu demokratické tranzice a obnovy Ukrajiny, které koncem roku 2016 pozbylo platnost. Tato podpora by měla zahrnovat také zapojení neziskového sektoru, který dokáže na potřeby partnerů reagovat flexibilně. Ústředním tématem politiky vůči této zemi by naopak neměla být vládou podporovaná ekonomická migrace do ČR, která nejenže Ukrajinu v současné nelehké situaci oslabuje, ale je používána jako argument k odmítání uprchlíků z Blízkého východu.

11. ČR by se měla aktivněji a důrazněji podílet na debatách o budoucím směřování Východního partnerství a zasazovat se o udržení východoevropské tematiky mezi oblastmi prioritního zájmu EU. Klíčovou událostí v tomto ohledu bude podzimní summit v Bruselu, na němž by česká diplomacie měla vystoupit v roli stoupence dalšího sblížování s partnerskými zeměmi podle principu diferenciacce, podle kterého připravenější partneři prohlubují vztahy s EU rychleji. V letošním roce by Česko mělo nasměrovat své úsilí zejména k završení jednání o liberalizaci vízového režimu s Gruzii a Ukrajinou. Větší pozornost zasluhuje také ekonomický potenciál přidružených zemí, který se pro ČR otevřel se vstupem obchodních částí asociacních dohod v platnost. Česko by mělo usilovat také o to, aby možnost členství zemí Východního partnerství v EU zůstávala v dlouhodobém horizontu předmětem diskuzí na nejvyšší politické úrovni.

12. Při současné výši obranných výdajů není ČR schopna dostatečně podporovat aktivity NATO nebo přispět k budování evropské strategické autonomie, a měla by proto usilovat o rychlejší přiblížení se dvouprocentnímu závazku. Jedině tak bude moci přispět k naplnění závěrů varšavského summitu NATO, které sama pomáhala dojednat. Při plánování své zbrojní politiky by se ČR měla soustředit na spolupráci s klíčovými aliančními a evropskými partnery.

13. Pokud chce Česká republika skrze své zastoupení v Sýrii skutečně přispět k řešení syrského konfliktu a zůstat na mezinárodním poli respektovaným aktérem, mělo by být její diplomatické angažmá v Damašku vyváženější a opatrnější. Cenné kontakty na místě mohou pomoci dílčím vyjednáváním se stranami konfliktu nebo k lepšímu porozumění tamní situaci, jen pokud nebudou jednostranné. Velvyslankyně Filipi by se také v situaci, kdy režim čelí sankcím a mezinárodní kritice za válečné zločiny, měla vyvarovat prezentace vlastních politických názorů na veřejnosti.

A předně – nejisté ekonomické zisky by neměly zastínit českou lidskoprávní politiku.

14. Česká republika by měla využít dobrých vztahů s Tureckem a rozhodněji vyjadřovat svůj nesouhlas s nedemokratickými kroky prezidenta Erdoğana a přibývajícím porušováním lidských práv. Vhodným kanálem by mohla být například parlamentní diplomacie, skrze kterou mohou čeští poslanci a senátoři signalizovat svůj kritický postoj vůči turecké vládě. Český přístup k Turecku by ale především měl reflektovat jednotné stanovisko Evropské unie.

15. ČR se musí jasně stavět proti porušování lidských práv ve světě. Takový přístup ale vyžaduje soustavnou aktivitu a koherenci všech důležitých politických aktérů. Přípravovaný státní rozpočet na rok 2018 by měl zohlednit příslib vlády navýšit prostředky pro podporu transformační spolupráce. Mezi prioritní země transformační spolupráce by měly být zařazeny i Ázerbájdžán a Arménie – Česku geograficky blízké státy, ve kterých se zhoršuje dodržování lidských práv a v případě Arménie i kvalita demokracie. Ministerstvo zahraničních věcí by pak mělo využít svého předsednictví Radě Evropy a domácí veřejnost i politiky více informovat o přínosu této organizace. V roce 2017 by se také měly zintenzívnit snahy o získání křesla pro ČR v Radě Organizace spojených národů pro lidská práva na léta 2019–2021.

16. Česká republika by v rámci zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS) měla pokračovat ve změnách, ke kterým v uplynulém roce vykročila, a využít formulaci nové koncepce ZRS k systémovější proměně. Měla by se přitom zaměřit především na následující úkoly: posílit kapacity České rozvojové agentury, snížit objem vázaných prostředků a vybudovat mechanismus, který umožní sladit cíle ZRS s dalšími sektory zahraniční i domácí politiky. K posledně jmenovanému cíli by mohlo napomoci například posílení mandátu Rady ZRS. Z hlediska celkového objemu ZRS by ČR měla pokračovat v nastoupeném trendu – tedy navyšovat tak, aby dostala svým mezinárodním závazkům vydávat na rozvojovou spolupráci 0,33 % HND nejpozději do roku 2030. Větší efektivitě humanitární pomoci by pak pomohlo snížení počtu podporovaných regionů, kterým by díky tomu mohla být poskytována intenzivnější podpora.

Seznam použitých zkratk

CEAS	Společný evropský azylový systém
ČEB	Česká exportní banka
ČLR	Čínská lidová republika
ČR	Česká republika
ČRA	Česká rozvojová agentura
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
DAC	výbor OECD pro rozvojovou pomoc
EGAP	Exportní garanční a pojišťovací společnost
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
HND	Hrubý národní důchod
ISIL	Islámský stát v Iráku a Levantě
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NATO	Severoatlantická aliance
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
USA	Spojené státy americké
VP	Východní partnerství
V4	Visegrádská skupina
ZRS	zahraniční rozvojová spolupráce

Autoři

Jan Blinka je spolupracovníkem Výzkumného centra AMO se zaměřením na dynamiku regionálních konfliktů, politicko-bezpečnostní dění na Korejském poloostrově, vnitropolitický vývoj v Severní Koreji a stav lidských práv. Působí také jako doktorand na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. V publikaci zpracoval téma Korejská republika.

Vít Borčany je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na českou zahraniční politiku a ekonomickou diplomacii a doktorandem na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. V publikaci se podílel na zpracování kapitoly Ekonomická diplomacie.

Adéla Denková je spolupracovnicí Výzkumného centra AMO a šéfredaktorka portálu EurActiv.cz. Zaměřuje se především na témata spojená s klimatickou a energetickou politikou Evropské unie. V publikaci se podílela na zpracování kapitoly Visegrádská spolupráce a tématu Polsko.

Vít Dostál je ředitelem Výzkumného centra AMO, odborně se zaměřuje na stře-doevropskou spolupráci, polskou zahraniční a vnitřní politiku a českou zahraniční a evropskou politiku. Publikaci spolueditoval a podílel se na zpracování témat Polsko, Britské referendum a reflexe EU a kapitoly Visegrádská spolupráce.

Jakub El-Ahmadieh je analytikem Výzkumného centra AMO se specializací na Blízký východ a americkou zahraniční politiku a doktorandem na Fakultě sociálních věd Karlovy univerzity. V publikaci zpracoval téma Spojené státy americké.

Pavel Havlíček je spolupracovníkem Výzkumného centra AMO se zaměřením na východní Evropu, zejména na Ukrajinu a Rusko. Studuje ruská a východoevropská studia na Jagelonské univerzitě v Krakově. V publikaci se podílel na zpracování kapitoly Východní Evropa.

Tereza Jermanová je analytičkou Výzkumného centra AMO se specializací na politické dění a transformaci v Egyptě a Tunisku a doktorandkou v oboru komparativní politologie na univerzitě ve Warwicku. Publikaci spolueditovala a podílela se na zpracování kapitoly Blízký východ.

Tomáš Jungwirth je analytikem Výzkumného centra AMO, zabývá se státy jihovýchodní Evropy a tématy souvisejícími s uprchlictvím. Pracuje jako policy

officer v Konsorciu nevládních organizací pracujících s migranty v ČR. V publikaci zpracoval téma Azylová a migrační politika EU.

Tomáš Kaválek je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na Blízký východ a severní Afriku. Působí jako doktorand na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. V publikaci zpracoval téma Turecko.

Václav Kopecký je analytikem Výzkumného centra AMO se specializací na zahraniční a environmentální politiku Číny. V publikaci zpracoval téma Čína a podílel se na zpracování kapitoly Ekonomická diplomacie.

Kryštof Kruliš je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na vnitřní trh a právo EU a vztah EU a anglofonních zemí. Působí jako doktorand na Metropolitní univerzitě Praha. V publikaci se podílel na zpracování tématu Britské referendum a reflexe EU.

Jakub Kufčák je analytikem Výzkumného centra AMO specializující se na Severoatlantickou alianci a bezpečnostní politiku. V publikaci zpracoval kapitolu Bezpečnostní a obranná politika.

Anna Kunová je nezávislá evaluátorka rozvojových projektů, zaměřuje se na oblast vzdělávání, sociálního rozvoje a lidských práv. V publikaci zpracovala kapitolu Zahraniční rozvojová spolupráce.

Zuzana Lizcová je analytička Výzkumného centra AMO. Zaměřuje se na německy mluvící země, jejich působení v mezinárodním kontextu a bilaterální vztahy s Českou republikou. Jako externí pedagog působí na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. V publikaci zpracovala téma Německo.

Lyudmyla Tysyachna je projektovou asistentkou a spolupracovnicí Výzkumného centra AMO se zaměřením na Ukrajinu. Studuje mezinárodní vztahy na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. V publikaci se podílela na zpracování kapitoly Východní Evropa.

Jakub Záhora je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na Blízký východ a doktorandem na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. V publikaci se podílel na zpracování tématu Sýrie.

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY — AMO

Asociace pro mezinárodní otázky je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám v České republice i v zahraničí a dlouholeté historii je AMO vnímána jako čelní nezávislá instituce svého druhu v ČR.

K DOSAŽENÍ SVÝCH CÍLŮ AMO:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuze;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM AMO

Výzkumné centrum AMO je předním českým think-tankem, který není spjat s žádnou politickou stranou, ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskuzi. Hlavním cílem Výzkumného centra je systematické sledování, analýza a komentování mezinárodního dění se zvláštním zaměřením na zahraniční politiku České republiky.

ZŮSTAŇTE S NÁMI!

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/AMO_cz

www.youtube.com/AMOCz

#AMOagenda